

Lupa olla lapsi – iloa, leikkiä ja yhdessä kasvamista

Akaan kaupungin paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Akaan kaupungin sivistyslautakunta 25.8.2026 68 §

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022

Perusteen nimi	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022
Määräyksen diaarinumero	OPH-700-2022
Voimaantulo	01.03.2022
Pdf luotu	26.06.2026

JOHDANTO

Opetushallitus on hyväksynyt valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ensimmäisen kerran 18.10.2016 ja tämän pohjalta laadittujen paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien tuli olla käytössä 1.8.2017 alkaen. Viimeisimmät varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden muutosmääräykset on annettu joulukuussa 2025 ja maaliskuussa 2026, ja niiden mukaiset perusteet astuivat voimaan 1.1.2026 ja 1.8.2026. Merkittävä muutos 1.1.2026 voimaan astuneissa perusteissa oli, ettei varhaiskasvatustilaki velvoita kuntaa tai muuta järjestäjää laatimaan erillistä paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa, mutta jotenkin dokumentoimaan paikallisesti tarkennettavia asioita. Paikallinen suunnittelu on toteutettava valtakunnallisten perusteiden mukaisesti.

Merkittävimpänä muutoksena 1.8.2026 varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin on pidennetyn oppivelvollisuuden poistuminen ja muuttuminen varhennetuksi oppivelvollisuudeksi, jonka toteutuksessa noudatetaan oppivelvollisuuslakia. Tärkeää varhaiskasvatuksessa on edelleen lapsen tuen tarpeen arviointi, suunnittelu, toteuttaminen ja toteutuksen sekä vaikuttavuuden arviointi.

Koska varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat varhaiskasvatuksen järjestäjiä ja henkilöstöä oikeudellisesti velvoittava määräys, päätettiin Akaassa päivittää paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma ja kirjata siihen perusteissa edellytetyt paikallisesti tarkennettavat asiat, jotka ohjaavat varhaiskasvatuksen suunnittelua, toteuttamista, arviointia ja kehittämistä. Yksikkökohtaisia varhaiskasvatussuunnitelmia ei laadita. Päiväkotien lapsiryhmissä laaditaan kehkeytyvä ryhmän pedagoginen toimintasuunnitelma, joka rakentuu tiimisopimuksen ja lasten vasuista nousevien henkilöstön toiminnalle asetettujen tavoitteiden pohjalta.

Varhaiskasvatussuunnitelman päivitystyöhön osallistuivat päiväkodinjohtajat, varhaiskasvatuksen erityisopettajat, henkilöstö, huoltajat, kunnan eri hallinnonalojen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten edustajat. Päivitykseen liittyen on järjestetty vanhempainraatityöskentelyä, asiaa on käsitelty henkilöstön kanssa pedagogisissa ja hoidollisissa tiimeissä ja erilaisissa työryhmissä, vasupajoissa ja yhteistyötahojen vasupäivystystapaamisissa.

Varhaiskasvatussuunnitelma sekä esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmat luovat jatkumon lapsen, kasvun, kehityksen ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä varhaiskasvatuksen laadun ja toimintakulttuurin kehittämistä suunnittelee, ohjaa ja arvioi varhaiskasvatuksen johtotiimi yhteistyössä varhaiskasvatuksen laaturyhmän, varhaiskasvatuksen erityisopettajien ja henkilöstön kanssa.

Akaan paikallisesti tarkennettavat asiat on merkitty Akaan logolla ja oranssin värisellä tekstillä.

Sisältö

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sitä tarkentava varhaiskasvatuksen suunnittelu	1
1.1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	2
1.2. Varhaiskasvatuksen paikallinen suunnittelu	2
1.3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	4
1.4. Paikallisesti tarkennettavat asiat	9
2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	11
2.1. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	11
2.2. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot	14
2.3. Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua	16
2.4. Arvoperusta	19
2.5. Oppimiskäsitys	21
2.6. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus	22
2.7. Laaja-alainen osaaminen	23
2.7.1. Ajattelu ja oppiminen (001)	24
2.7.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (002)	25
2.7.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (003)	25
2.7.4. Monilukutaito (004)	26
2.7.5. Digitaalinen osaaminen (005)	27
2.7.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen (006)	27
2.8. Paikallisesti tarkennettavat asiat	28
3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri	29
3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet	30
3.1.1. Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä	30
3.1.2. Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö	30
3.1.3. Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo	31
3.1.4. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus	31
3.1.5. Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa	31
3.2. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt	34
3.3. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa	36
3.3.1. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	36
3.3.2. Yhteistyö eri tahojen kanssa	37
3.4. Paikallisesti tarkennettavat asiat	39
4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen	40

4.1. Pedagogisen toiminnan viitekehys	40
4.2. Pedagoginen dokumentointi	42
4.3. Monipuoliset työtavat.....	43
4.4. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä	44
4.5. Oppimisen alueet	45
4.5.1. Kielten rikas maailma (001).....	46
4.5.2. Ilmaisun monet muodot (002)	48
4.5.3. Minä ja meidän yhteisömme (003)	49
4.5.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni (004).....	51
4.5.5. Kasvan, liikun ja kehityn (005)	53
4.6. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia.....	55
4.6.1. Kaksikielinen varhaiskasvatus.....	56
4.7. Paikallisesti tarkennettavat asiat	57
5. Lapsen tuki	58
5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut.....	59
5.2. Yhteistyö tuen aikana.....	61
5.2.1. Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö	61
5.2.2. Monialainen yhteistyö.....	62
5.2.3. Varhennettu oppivelvollisuus ja siihen liittyvä yhteistyö	63
5.3. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa	63
5.3.1. Yleinen tuki.....	65
5.3.2. Tehostettu tuki.....	65
5.3.3. Erityinen tuki.....	66
5.3.4. Tuen muodot.....	67
5.4. Lapsen tuen arviointi	68
5.5. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana.....	69
5.6. Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista.....	71
5.7. Paikallisesti tarkennettavat asiat	72
6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus	74
6.1. Paikallisesti tarkennettavat asiat	74
7. Arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa.....	74
7.1. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen	75
7.2. Paikallisesti tarkennettavat asiat	77

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sitä tarkentava varhaiskasvatuksen suunnittelu

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuslain¹ perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan varhaiskasvatusta suunnitellaan, toteutetaan, arvioidaan ja kehitetään. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan tämän määräyksen mukaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatuslaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki², on osa varhaiskasvatusta. Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti³. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys⁴. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Tämä perusteasiakirja on laadittu inklusion periaatteiden mukaisesti, joita tarkastellaan erityisesti arvoperustaa käsittelevässä luvussa 2, toimintakulttuurin näkökulmasta luvussa 3 ja lapsen tuen näkökulmasta luvussa 5. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten kehityksestä, oppimisesta ja hyvinvoinnista.

Varhaiskasvatuksen ohjausjärjestelmän tarkoituksena on varmistaa koulutuksellinen tasa-arvo ja laatu sekä luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvuille, kehitykselle ja oppimiselle. Ohjausjärjestelmän säädöspohjan muodostavat varhaiskasvatuslaki ja -asetus, valtioneuvoston asetukset ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Ohjausjärjestelmän eri osat uudistuvat, jotta varhaiskasvatuksen järjestämisessä pystytään ottamaan huomioon muutokset varhaiskasvatusta ympäröivässä maailmassa ja vahvistamaan varhaiskasvatuksen tehtävää kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset. Lisäksi perusteissa on otettu huomioon lainsäädännön muutokset. Perusteita on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusimpia tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Varhaiskasvatus on tavoitteellista ja sitä suunnitellaan paikallisesti. Paikallista suunnittelua toteutetaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrää varhaiskasvatuksen järjestämisestä sekä pedagogisista tavoitteista varhaiskasvatuksen pedagogisessa toiminnassa sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöistä⁵.

1 Varhaiskasvatuslaki (540/2018)

2 Perusopetuslaki (628/1998) ja perusopetusasetus (852/1998)

3 Varhaiskasvatuslaki 3 §

4 HE 148/2021 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi varhaiskasvatuslain muuttamisesta, s. 30–31

5 Varhaiskasvatuslaki 21 ja 23 §

1.1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka⁶.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä⁷.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä ja henkilöstöä oikeudellisesti velvoittava määräys. Perusteasiakirja sisältää määräysten lisäksi kokonaisuuden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Jokaisen luvun päätteeksi on koottu paikallisesti tarkennettavia asioita, jotka ohjaavat varhaiskasvatuksen paikallista suunnittelua, toteuttamista, arviointia ja kehittämistä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

Tässä perusteasiakirjassa tarkoitetaan varhaiskasvatuksen järjestäjällä⁸ kuntaa, kuntayhtymää tai yksityistä palveluntuottajaa, jos ei erikseen muuta mainita. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoittaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa.

1.2. Varhaiskasvatuksen paikallinen suunnittelu

Varhaiskasvatuksen paikallisessa suunnittelussa on otettava huomioon tämän perusteasiakirjan määräykset ja sisällöt. Varhaiskasvatusta suunnitellaan siten, että suunnittelu ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Varhaiskasvatuksen järjestäminen sisältää varhaiskasvatuksen suunnittelun lisäksi varhaiskasvatuksen toteuttamisen, arvioinnin ja kehittämisen. Paikallinen suunnittelu on strateginen ja pedagoginen työväline, joka tarkentaa varhaiskasvatuksen järjestäjän toimintaa ja toimipaikkojen työtä. Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi laatia tavoitteellisen varhaiskasvatuksen järjestämisen tueksi paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman⁹.

Paikallista suunnittelua tehdessä huomioidaan paikalliset erityispiirteet, eri toimintamuodot, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset. Paikallista suunnittelua voidaan tehdä eri varhaiskasvatuksen järjestäjien yhteistyönä. Paikallinen suunnittelu voi tarkentaa valtakunnallisia perusteita ja paikallisessa suunnittelussa tulee noudattaa lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämiä tavoitteita tai sisältöjä.

Varhaiskasvatuksen suunnittelussa otetaan huomioon paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma¹⁰
- kotoutumissuunnitelma¹¹
- yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma¹²

6 Varhaiskasvatuslaki 2 §

7 Varhaiskasvatuslaki 21 §

8 Varhaiskasvatuslaki 1 §

9 HE 111/2024 vp

10 Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (1292/2013)

11 Laki kotoutumisen edistämisestä (681/2023) 16 § ja 18–23 §

12 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) 5 b § ja Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 a §

- mahdollinen kestävä kehityksen suunnitelma ja kulttuurikasvatussuunnitelma.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä varmistaa ja antaa edellytykset varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnitella, toteuttaa, arvioida ja kehittää varhaiskasvatusta paikallisesti.

Lapsille ja huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin (ks. lisää arvioinnista luvussa 7). Lasten näkemykset on selvitettävä ja otettava huomioon¹³ varhaiskasvatuksen suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä.

Lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaamiseksi esi- ja perusopetuksen edustajille annetaan mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja kehittämiseen. Paikallisen suunnittelun yhteydessä tehdään yhteistyötä kunnan eri hallinnonalojen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien asiantuntijoiden ja viranomaisten kanssa (luku 3.3).

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii, että paikallisessa suunnittelussa huomioidaan suomen kielellä, ruotsin kielellä ja saamen kielellä järjestettävä varhaiskasvatus¹⁴. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen järjestäjä huomioi suunnittelussa myös muilla kielillä¹⁵ annettavan varhaiskasvatuksen.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹⁶. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardasta¹⁷ tuotettua arviointitietoa sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen¹⁸ tuottamia arviointityökaluja. Arviointia käsitellään tarkemmin luvussa 7.

Akaan varhaiskasvatuksen visio ja strategia

Akaan kaupungin visio vuosille 2026-2032 on Hunajainen onnena.

Kaupungin strategiset päämäärät korostavat sujuvaa liikennettä ja elävää arkea, sivistystä ja sykettä, elinvoimaa ja yrittäjyyttä, tilaa elää ja asua sekä välittävää ja kehittyvää työyhteisöä. Akaa on rohkeudesta ja vastuullisuudesta tunnettu hunajainen kasvukaupunki. Monipuoliset asuinalueet muodostavat viihtyisän ja elinvoimaisen ympäristön Pirkanmaalla. Toisiaan täydentävät vahva yhteisöllisyys ja laadukkaat peruspalvelut ovat onnellen kivijalka. Akaa on oiva paikka pörrätä yhdessä. (Akaan kaupungin strategia 2026-2030)

Akaan kaupungin strategia, visio ja arvot määrittävät myös varhaiskasvatuksen toimintaa. Kaupungin strategian arvot ovat onnellisuus, yhteisöllisyys, rohkeus ja vastuullisuus. Strategian mukaisesti Akaa panostaa kestäväan tulevaisuuteen edistämällä lasten ja nuorten hyvinvointia ja koulutusta.

Akaan kaupungin varhaiskasvatuksen visio on **Lupa olla lapsi – iloa, leikkiä ja yhdessä kasvamista**. Akaan kaupungin varhaiskasvatuksen palvelulupaus on **Meillä jokainen lapsi saa leikkiä, liikkua ja ihmetellä – omana itsenään ja osallisena yhdessä muiden kanssa. Kohtaamme lapsen ilolla, kuulemme ja kannustamme. Yhdessä lapsen verkoston kanssa rakennamme hyvää lapsuutta Akaassa**.

13 Varhaiskasvatuslaki 20 §

14 Varhaiskasvatuslaki 8 §

15 HE 40/2018

16 Varhaiskasvatuslaki 24 §

17 Varhaiskasvatuslaki 65–73 §

18 Laki kansallisen koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013)

Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Ystävällisyys, ilo ja huumori rakentavat koko ryhmän hyvää ilmapiiriä ja vahvistavat mehenkeä luoden yhteenkuuluvuutta ja yhteisöllisyyttä. Arjessa harjoitellaan aktiivisesti ja tietoisesti huomaamaan hyvää itsessä, kavereissa ja yhteisön muissa jäsenissä. Lasten osallisuus ja lapsilähtöinen toiminta ovat keskeisiä lasten hyvinvointia ja vastuullisuutta edistäviä pedagogisia toimintamuotoja. Lapset saavat vaikuttaa ja olla mukana heitä koskevassa päätöksenteossa ja asioissa ikätasoon sopivalla tavalla.

Paikallinen vasuprosessi ja työryhmä

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2026 asettaa vaatimuksen varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämiseksi. Varhaiskasvatussuunnitelmatyön pohjana ovat varhaiskasvatustaki, varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sekä Akaan kaupungin strategia.

Paikallisesta suunnittelusta on viestitty huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille varhaiskasvatuksen yhteisissä tiedotteissa, tapaamisissa ja sähköisissä tiedonantokanavissa. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma on kaupungin nettisivuilla.

Varhaiskasvatuksen järjestäjänä Akaassa toimii Akaan kaupungin varhaiskasvatuspalvelut. Päivittäinen toiminta pohjautuu kansainvälisille sopimuksille, Suomen lainsäädännölle sekä Akaan kaupungin kasvatust- ja opetuspalveluiden linjauksille. Akaassa paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan kuntakohtaisena suunnitelmana, joka ohjaa varhaiskasvatustyötä kaikissa toimintamuodoissa. Yksikkökohtaisia varhaiskasvatussuunnitelmia ei laadita. Varhaiskasvatuksen lapsiryhmissä laaditaan ryhmän pedagoginen toimintasuunnitelma, joka rakentuu tiimisopimuksen ja lasten vasuista nousevien kasvattajille asetettujen tavoitteiden pohjalta. Toimintasuunnitelmaa päivitetään säännöllisesti.

Akaan varhaiskasvatussuunnitelma, Vasu 2026 –valmisteluun ovat osallistuneet varhaiskasvatuksen moniammatillinen henkilöstö, huoltajat ja yhteistyötahot mm. Päiväkotit Norlandia Onnista, Pirkanmaan hyvinvointialueelta, Akaan seurakunnasta, ostopalvelupäiväkodista, järjestöistä ja Akaan kaupungin tekninen-, liikunta-, kirjasto- ruoka- ja siivous- sekä opetuspalveluista.

1.3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatustakin turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma¹⁹. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan varhaiskasvatustakin ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu²⁰ ja tarpeet. Lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa²¹. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntea lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai

19 Varhaiskasvatustaki 23 §

20 Varhaiskasvatustaki 23 §

21 Varhaiskasvatustaki 15 d §

päivitetäessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Ne kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla ja oppimisympäristöillä tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Tavoitteita asetettaessa otetaan huomioon myös huoltajan ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden näkemykset lapsen hyvinvoinnista, kehityksestä, oppimisesta, ja tuen tarpeista²²

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on toiminnan suunnittelun ja arvioinnin väline. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmien tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa²³.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin²⁴ osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja²⁵ osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi osallistua perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja arviointiin osallistuvat tarvittaessa myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot²⁶.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki, sen toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden ja tukitoimien toteutumisen arviointi. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma²⁷. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan²⁸. Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti. Varhaiskasvatuksessa annettavaa tukea käsitellään tarkemmin luvussa 5.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä varhaiskasvatuksen pedagogisten toimintakäytäntöjen vaikutuksia lapsen kehitykseen ja oppimiseen seurataan säännöllisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy²⁹. Lapsen tuen tarvetta sekä tuen riittävyyttä, tarkoituksenmukaisuutta ja vaikuttavuutta on arvioitava ja suunnitelmaa päivitettävä aina tuen tarpeen muuttuessa. Jos lapsi saa tehostettua tai erityistä tukea, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti³⁰. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti pedagogiselle toiminnalle asetettuihin tavoitteisiin, toiminnan järjestelyihin, pedagogiikan toteutumiseen ja tukitoimien vaikuttavuuteen.

22 Varhaiskasvatuslaki 23 § ja HE 148/2021 s. 34

23 Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 8 §

24 Varhaiskasvatuslaki 41 §

25 Varhaiskasvatuslaki 23 §

26 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

27 Varhaiskasvatuslaki 40 §

28 Varhaiskasvatuslaki 41 §

29 Varhaiskasvatuslaki 41 § sekä esimerkiksi laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 24 §

30 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat pedagogiset tavoitteet toiminnalle sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (luku 5)
- varhaiskasvatuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot lapsen mahdollisesta lääkehoitosuunnitelmasta
- lapsen mielipiteet sekä henkilöstön ja huoltajan yhteisistä keskusteluista nousseet keskeiset näkemykset suunnitelman laatija ja suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat.
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä³¹. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä³² oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä³³.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan tässä luvussa ja muualla tässä perusteasiakirjassa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkentaa paikallisesti lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen käytännöt.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskuselu eli vasukeskuselu

Lapsen varhaiskasvatus alkaa perheen hakeutumisesta varhaiskasvatuksen palveluihin. Varhaiskasvatuksen palveluohjauksella varmistetaan, että huoltajat saavat riittävästi tietoa varhaiskasvatuspalveluista ennen varhaiskasvatuspaikan vastaanottamista. Jokainen varhaiskasvatuksen työntekijä toimii omalta osaltaan palveluohjaajana neuvoen ja ohjaten perheitä.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa kokonaisuutta, joka käynnistyy ennen hoidon aloitusta tutustumisen yhteydessä huoltajien kanssa käytävästä aloituskeskustelusta, päivittäisestä vuorovaikutuksesta sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluista (vasukeskusteluista). Lapsen ensimmäinen vasukeskuselu käydään noin kolmen kuukauden sisällä varhaiskasvatuksen aloituksesta joko kasvotusten, puhelimitse tai Teams-sovelluksen välityksellä. Tämän jälkeen vasukeskusteluja järjestetään toimintakauden aikana tarvittaessa, vähintään kuitenkin kaksi toimintavuoden aikana.

31 Varhaiskasvatuslaki 40 §

32 Varhaiskasvatuslaki 41 §

33 Varhaiskasvatuslaki 41 § sekä esimerkiksi laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 24 §

Ennen vasukeskustelua huoltajat ja varhaiskasvatuksen henkilökunta voivat lisätä keskustelun pohjaksi varhaiskasvatuksen toiminnanohjauksen Daisy-järjestelmän Daisy Family-sovelluksessa omia havaintojaan ja näkemyksiään, sekä lapsen mielipiteitä ja toiveita. Ne toimivat vasukeskustelun valmistavina havaintoina, joihin sekä huoltajat että varhaiskasvatuksen henkilökunta voivat tutustua ennen vasukeskustelua. Varhaiskasvatuksen opettajat käyvät vasukeskustelut huoltajien kanssa osana pedagogista vastuutaan, yhteistyössä muun tiimin kanssa. Kotona toimivalla perhepäivähoitajalla on mahdollisuus konsultoida varhaiskasvatuksen opettajaa, päiväkodinjohtajaa ja varhaiskasvatuksen erityisopettajaa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan liittyen.

Vasukeskusteluun osallistuu varhaiskasvatuksen opettaja, lapsen huoltaja(t), sekä mahdollisesti varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja muut asiantuntijatahot. Lapsi ja huoltajat osallistuvat keskusteluun sovitulla tavalla ja keskustelu voidaan käydä myös lapsen läsnä ollessa. Vasukeskusteluun kutsutaan lapsen huoltajat. Keskusteluihin osallistuu tarvittaessa tulkki.

Vasukeskustelussa luodaan yhteinen näkemys lapsen, vanhempien ja henkilöstön näkemysten välille ja asetetaan tavoitteet henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Varhaiskasvatussuunnitelma-keskustelun kesto on 30–60 minuuttia.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessi

Akaan varhaiskasvatuksessa jokaiselle lapselle laaditaan lakisääteinen lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, joka on salassa pidettävä asiakirja. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on kehkeytyvä asiakirja, jota päivitetään, tarkastetaan ja täydennetään aina tarpeen tullen, kuitenkin vähintään kaksi kertaa vuodessa. Lasten henkilökohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat ja niihin kirjatut varhaiskasvatuksen henkilöstön pedagogiselle toiminnalle asetetut tavoitteet, toimivat ryhmän toiminnan suunnittelun, arvioinnin ja kehittämisen pohjana.

Vasukeskusteluun liittyvät lomakkeet ja niihin liittyvä koulutus on laadittu pedagogisesta näkökulmasta. Varhaiskasvatuksen suunnittelijaa ja varhaiskasvatuksen erityisopettajia on mahdollista konsultoida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin liittyen. Varhaiskasvatuksen erityisopettajia on mahdollisuus kutsua mukaan vasun eri vaiheisiin.

Varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet, mielenkiinnon kohteet ja yksilölliset tarpeet. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan aikuisten pedagogiselle toiminnalle ja oppimisympäristölle. Suunnitelman laatiminen perustuu lapsen kuulemiseen, havainnointiin ja tuntemiseen.

Lapsen vasujen sähköisestä kirjaamisesta vasukeskustelun yhteydessä ja vasun toteutumisen arvioinnista päiväkodeissa vastaa ryhmän opettaja. Perhepäivähoidossa lapsen vasun laatii Akaassa varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Perhepäivähoidon esihenkilö varmistaa, että lapsen vasu laaditaan jokaiselle lapselle ja vasukeskustelut käydään kaikkien lasten osalta. Lapsen vasujen laadintaan ja toteuttamiseen osallistuvat lapsi ja hänen huoltajansa, sekä varhaiskasvatuksen henkilöstö ja tarvittaessa muut asiantuntijat.

Varhaiskasvatuksen henkilöstö selvittää lapsen ikätasoon sopivalla tavalla lapsen mielipiteet ja toiveet. Lapsen mahdollinen lääkehoitosuunnitelma liitetään osaksi varhaiskasvatussuunnitelmaa.

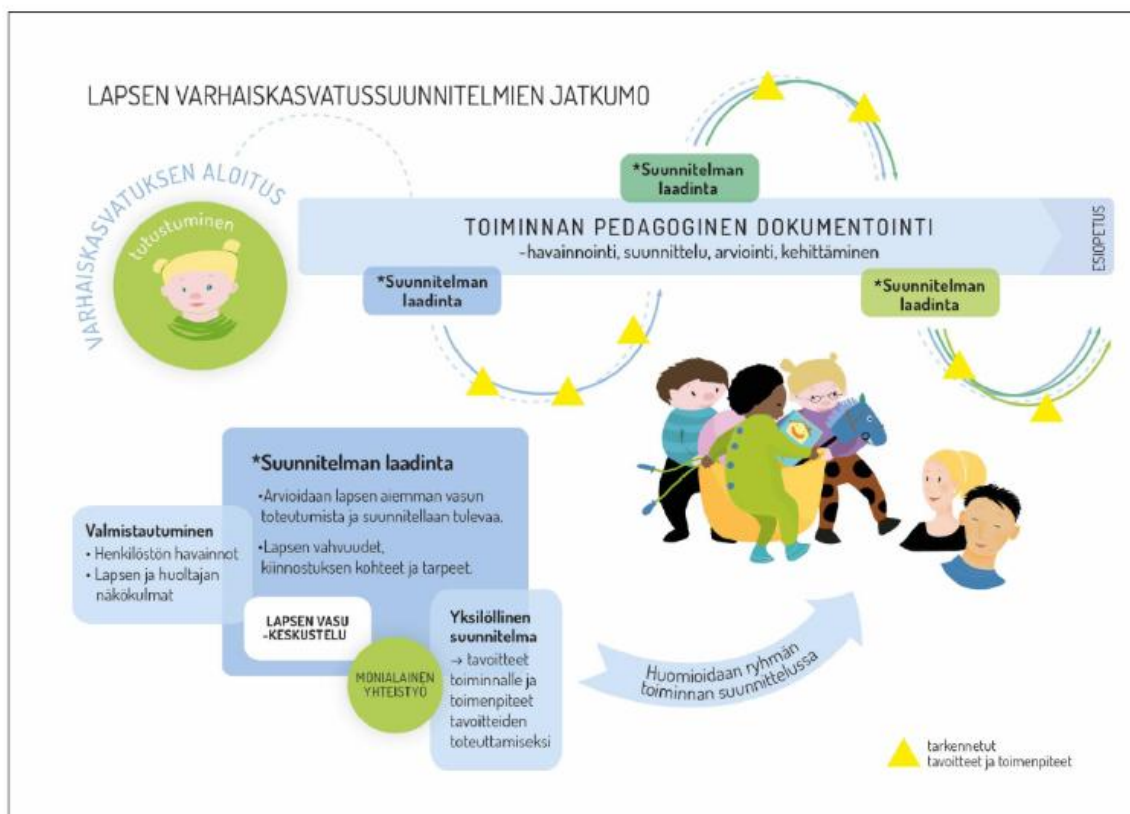
Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma sisältää eri kokonaisuuksia:

1) Lapsen mahdollisen aiemman vasun arviointiosuudessa keskitytään siihen, miten ja mitkä toiminnalle asetetut tavoitteet ja toimenpiteet ovat toteutuneet. Aiemman vasun arviointi kohdistuu toiminnan, järjestelyjen, oppimisympäristön ja pedagogiikan arviointiin.

2) Varhaiskasvatussuunnitelmaan kuvataan lapsen vahvuudet, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet sekä niiden huomioon ottaminen toiminnan suunnittelun pohjana. Tätä osuutta arvioidaan ja tarkastellaan uudelleen aina tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran vuodessa.

4) Toimenpiteet ja menetelmät tavoitteiden saavuttamiseksi -osuudessa kirjataan pedagogiselle toiminnalle asetettujen tavoitteiden toimenpiteet ja menetelmät konkreettiseen, helposti arvioitavaan muotoon.

LAPSEN VASU ON PROSESSI					
ALOITUS JA TUTUSTUMINEN		VASUKESKUSTELU (syksy/aloitus)	RYHMÄN TOIMINTASUUNNITELMA	VASUPERUSTEINEN TOIMINTA	VASUKESKUSTELU (tarvittaessa ja viimeistään keväällä)
Varhaiskasvatuspalveluiden palveluohjauksesta vastaa varhaiskasvatuksen suunnittelija.	Ennen varhaiskasvatuksen aloittamista huoltajien kanssa käydään aloituskeskustelu.	Sovitaan huoltajien kanssa vasukeskustelun ajankohta.	Suunnitelmaa täsmennetään sekä lasten vasuista nousseilla pedagogisen toiminnan tavoitteilla että henkilöstön havainnoilla.	Varhaiskasvatuksessa lapsi: • opettelee • kokee • toimii • osallistuu • leikkii • liikkuu • tutkii • ilmaisee	Edellisessä vasukeskustelussa pedagogiselle toiminnalle asetettujen tavoitteiden toteutumista ja vaikuttavuutta arvioidaan säännöllisesti. Toimintaa muutetaan tarvittaessa.
Perheet saavat sähköisen varhaiskasvatuspäätöksen 1-2 kuukautta ennen varhaiskasvatustarpeen alkamista.	Huoltajat sopivat lapsensa tarpeista käsin sopivan määrän tutustumiskäyntejä varhaiskasvatuspaikkaan.	Huomioidaan yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden näkökulmat.	Ryhmän toimintasuunnitelma muodostuu mm. seuraavista asioista; • lapsiryhmän kiinnostuksen kohteet • lasten osallisuus • ryhmän tarpeita vastaava ja muuntuva oppimisympäristö • kehityksen ja oppimisen tuki • laaja-alaisen osaamisen tavoitteet		Vasun kirjataan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet pedagogiselle toiminnalle.
Varhaiskasvatuksen nettisivuilta löytyy Tervetuloa varhaiskasvatukseen - tiedosto aloitukseen liittyvistä asioista.	Aloituskeskustelussa sekä tutustumiskäynneillä huoltajat kertovat lapsestaan sekä odotuksista ja toiveistaan varhaiskasvatukselle.	Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman kirjattavat tavoitteet asetetaan pedagogiselle toiminnalle.			
	Huomioidaan päivittäisten kohtaamisten ja keskustelujen merkitys yhteistyössä.				
	Huoltajille kerrotaan osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuuksista.	Kirjataan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet pedagogiselle toiminnalle.			

Aloitukset ja tutustuminen

Varhaiskasvatuspalveluiden palveluohjauksesta vastaa varhaiskasvatuksen suunnittelija. Perheet saavat varhaiskasvatuspäätöksen noin kuukautta ennen varhaiskasvatustarpeen alkamista. Palvelupäätöksen yhteydessä ohjataan perheitä tutustumaan Akaan kaupungin varhaiskasvatuksen nettisivuilta löytyvään Tervetuloa varhaiskasvatukseen-ohjeistukseen.

Ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja tai perhepäivähoitaja kutsuu lapsen ja huoltajat tutustumaan varhaiskasvatuspaikkaan. Ennen varhaiskasvatuksen aloittamista varhaiskasvatuksen opettaja tai sosionomi käy huoltajien kanssa aloituskeskustelun. Perhe ja henkilöstö sopivat yhdessä lapselle sopivan määrän tutustumiskäyntejä varhaiskasvatuspaikkaan.

Ryhmän pedagoginen toimintasuunnitelma

Ryhmän pedagogisesta toimintasuunnitelmasta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja yhdessä muun tiimin kanssa. Suunnitelmaa päivitetään lasten vasuista nousevilla asioilla, sekä henkilöstön havainnoilla. Pedagogisen toimintasuunnitelman laatimisessa näkyy lasten osallisuus ja toimijuus. Siinä hyödynnetään lasten vasuja, lasten mielenkiinnon kohteita, ryhmän pedagogista arviointia ja muuttuvia oppimisympäristöjä sekä laaja-alaisen oppimisen tavoitteita. Ryhmän pedagogisessa toimintasuunnitelmassa tehdään näkyväksi se, miten lapsi opettelee, kokee, toimii, osallistuu, leikkii, liikkuu, tutkii ja ilmaisee.

Arviointi

Pedagogisen toiminnan tavoitteiden toteutumista ja vaikuttavuutta arvioidaan säännöllisesti ryhmien tiimipalaverissa sekä opettajien suunnittelu-, arviointi- ja kehittämisajalla (SAK-aika). Toiminnan sisältöä muutetaan tarvittaessa. Lisäksi toiminnan arviointiin osallistuvat säännöllisesti niin lapset kuin heidän huoltajansa.

Tiedonsiirto esiopetukseen

Lasten siirtyminen varhaiskasvatuksesta esiopetukseen on Akaassa suunnitelmallista. Siirtyminen toteutetaan kiinteässä yhteistyössä huoltajien ja perusopetuksen kanssa. Tiedonsiirron varhaiskasvatuksesta esiopetukseen varmistetaan tiedonsiirtolomakkeella, joka täytetään yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa. Täytetty tiedonsiirtolomake toimitetaan kouluille sovittuna ajankohtana. Lapsen saadessa tehostettua tai erityistä tukea, tiedonsiirto esiopetukseen tapahtuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelma-asiakirjalla.

Salassa pidettävien tietojen käsittelyn ja säilyttämisen käytännöt sekä tietojen siirtämiseen ja vaihtamiseen liittyvät käytännöt

Salassa pidettävien tietojen säilyttämisessä noudatetaan voimassa olevia varhaiskasvatuksen käsittely- ja säilyttämisohjeita. Lapsen siirtyminen ja häneen liittyvä tiedonsiirto ryhmästä tai varhaiskasvatuksesta toiseen suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä huoltajien, sekä lähettävän ja vastaanottavan ryhmän henkilöstön kanssa. Varhaiskasvatukseen ja lapsen tukitoimenpiteiden suunnitteluun, arviointiin tai toteuttamiseen osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömät tiedot. Vastuu tiedon siirtämisestä on lähettävän ryhmän varhaiskasvatuksen opettajalla.

1.4. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii, että paikallisessa suunnittelussa noudatetaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. Järjestäjä tarkentaa paikallisen suunnittelun avulla lain velvoittamista sekä tässä asiakirjassa määrättävistä asioista, sopii tarvittavien tahojen kanssa yhteisistä toimintatavoista ja konkretisoi varhaiskasvatuksen toteuttamista, arviointia ja kehittämistä toimipaikoissa. Paikallisen suunnittelun avulla järjestäjä huolehtii tavoitteellisen varhaiskasvatuksen toteutumisen edellytyksistä varhaiskasvatuksen toimipaikoissa ja lapsiryhmissä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä varhaiskasvatuksen paikallisessa suunnittelussa tarkennetaan. Paikallisesti määritellään, mitkä asiat vaativat järjestäjän osalta myös päätöksen tekemistä.

Paikallista suunnittelua tehdessä varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkentaa miten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden määräystä toteutetaan. Paikallisesti tarkennetaan

- miten paikallisessa suunnittelussa huomioidaan suomen kielellä, ruotsin kielellä ja saamen kielellä järjestettävä varhaiskasvatus sekä tarvittaessa muilla kielillä annettava varhaiskasvatus
- millaista paikallisen suunnittelun rakennetta käytetään. Jos varhaiskasvatuksen järjestäjä laatii paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman, voi sen tehdä kokonaan tai osittain järjestäjä-, yksikkö-, toimipaikka-, ryhmä- tai toimintamuotokohtaisena tai alueellisina suunnitelmina
- miten paikalliset erityispiirteet, varhaiskasvatuksen erilaiset järjestämisen tavat, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat paikalliset suunnitelmat otetaan huomioon
- miten varhaiskasvatuksen järjestäjä varmistaa, että varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on edellytykset osallistua paikalliseen suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen
- miten lapset ja huoltajat osallistuvat varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin toimipaikassa
- miten lapsen varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteutettaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä selvitetään ja otetaan huomioon lapsen mielipide ja toivomukset
- miten huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin.
lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen prosessi paikallisesta näkökulmasta. Järjestäjä määrittelee lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan, seurantaan ja arviointiin liittyvän yhteistyön ja vastuut varhaiskasvatuslain sekä tämän perusteasiakirjan mukaisesti. Lisäksi tarkennetaan, miten huoltajille annetaan mahdollisuus valmistautua keskusteluun hyvissä ajoin sekä miten lapsen näkemykset otetaan huomioon lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa
- miten yhteistyö toteutetaan esiopetuksen, perusopetuksen ja hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa
- varhaiskasvatuksen salassa pidettävien tietojen käsittelyyn ja säilyttämiseen liittyvät käytännöt
- varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömien tietojen siirtämiseen ja vaihtamiseen liittyvät käytännöt sekä niihin liittyvät yhteistyökäytännöt
- miten paikallisesta suunnittelusta viestitään.

2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä ja eriarvoistumista. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä³⁴ sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

2.1. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina³⁵. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustlain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana³⁶. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen³⁷ koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla³⁸.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti³⁹. Varhaiskasvatuksen valvontaviranomaisia⁴⁰ ovat kunnan tai kuntayhtymän järjestämän ja tuottaman varhaiskasvatuksen osalta Lupa- ja valvontavirasto. Yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta⁴¹ vastaavat kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, sekä Lupa- ja valvontavirasto. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ilmoitusvelvollisuus huomautessaan epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamisessa, ja ilmoituksen vastaanottaneen varhaiskasvatuksen toimipaikan toiminnasta vastaavan henkilön tulee viivytyksettä käynnistää tarvittavat toimet epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan poistamiseksi.

Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä⁴². Muista kielistä määrätään luvussa 4.6.

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet⁴³ perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatustalakiin ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös

35 Varhaiskasvatustalaki 5 § 4 momentti

36 Varhaiskasvatustalaki 1 §

37 Varhaiskasvatustalaki 12 §

38 Varhaiskasvatustalaki 1 ja 12 §

39 Varhaiskasvatustalaki 5 § 2 momentti

40 Varhaiskasvatustalaki 50, 52 ja 53 §

41 Varhaiskasvatustalaki 50 ja 52 §

42 Varhaiskasvatustalaki 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 89

43 Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

hallintolakia⁴⁴ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta⁴⁵. Suomen perustuslain⁴⁶ mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki⁴⁷, tasa-arvolaki⁴⁸, Euroopan ihmisoikeussopimus⁴⁹, YK:n lapsen oikeuksien sopimus⁵⁰, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista⁵¹, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista⁵² sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet⁵³.

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada tukea⁵⁴, riippumatta varhaiskasvatuksen järjestäjästä⁵⁵. Varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inkluusioperiaatteen mukaisesti, jolloin kaikilla lapsilla on oikeus osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta. Varhaiskasvatuksen järjestäjän on tarpeen mukaan toimittava yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollosta vastaavien tahojen kanssa lapsen tarvitseman tuen ja palvelujen⁵⁶ kokonaisuuden arvioimiseksi, suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi (katso luku 3.3).

Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea (myöhemmin lapsen tuki) ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan varhaiskasvatuslakia⁵⁷, sosiaalihuoltolakia⁵⁸, vammaispalvelulakia⁵⁹, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia⁶⁰ ja terveydenhuoltolakia⁶¹ sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen suunnittelun ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatuslain⁶² mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

1. edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
2. tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inkluusivien periaatteiden mukaisesti;
3. toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
4. varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
5. turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;

44 Hallintolaki (434/2003)

45 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

46 Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §

47 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

48 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

49 Euroopan ihmisoikeussopimus 1990

50 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

51 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)

52 YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

53 Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

54 Varhaiskasvatuslaki 15 a §

55 Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

56 Varhaiskasvatuslaki 7 §

57 Varhaiskasvatuslaki 15 a §

58 Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

59 Vammaispalvelulaki (675/2023)

60 Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977)

61 Terveydenhuoltolaki (1326/2010)

62 Varhaiskasvatuslaki 3 §

6. antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
7. tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
8. kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestäväan toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
9. varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
10. toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille⁶³ varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa myös jo ennen kuin lapselle haetaan⁶⁴ varhaiskasvatuspaikkaa. Huoltajalle on annettava mahdollisuus⁶⁵ osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatukseen. Lisäksi huoltajalle annetaan mahdollisuus saada tietoa lapsen varhaiskasvatuspäivästä. Huoltajan osallistumisesta lapselle mahdollisesti annettavan tuen suunnitteluun ja arviointiin kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan⁶⁶. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys⁶⁷. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu⁶⁸. Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta tarkennetaan luvussa 6.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksista annettuja säädöksiä⁶⁹. Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja⁷⁰. Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa⁷¹.

Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä⁷² suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla (Luku 3.1). Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä⁷³ opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, lastenneuvolatoiminnasta ja muusta

63 Varhaiskasvatuslaki 16 §

64 Varhaiskasvatuslaki 17 §

65 Varhaiskasvatuslaki 20 §

66 Varhaiskasvatuslaki 7 §

67 Varhaiskasvatuslaki 10 §

68 Varhaiskasvatuslaki 11 §

69 Varhaiskasvatuslaki 25–33 § ja 75 § ja valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

70 Varhaiskasvatuslaki 25 §

71 Varhaiskasvatuslaki 75 §

72 Varhaiskasvatuslaki 10 §

73 Varhaiskasvatuslaki 7 §

terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä⁷⁴.

2.2. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta. Varhaiskasvatustoinnista ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatusta määritellään, mitkä lain kohdat koskevat avointa varhaiskasvatusta.⁷⁵ Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan. Esimerkiksi oppimisympäristöt, resurssit, henkilöstön koulutus ja kelpoisuusvaatimukset, henkilöstörakenne, lapsiryhmien koko sekä lasten ja henkilöstön välinen suhdeluku vaihtelevat. Myös tuen antamisen mahdollisuudet vaihtelevat. Eri toimintamuotojen ominaispiirteet otetaan huomioon varhaiskasvatusta suunniteltaessa ja tavoitteita täsmennettäessä. Varhaiskasvatuksen lapsiryhmät ja henkilöstörakenne⁷⁶ tulee muodostaa siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa.

On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa kaikkien toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä. Kunnan on järjestettävä ohjausta ja neuvontaa huoltajille tarjolla olevista varhaiskasvatuspalveluista. Tarvittaessa huoltajan kanssa keskustellaan siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua. Neuvontaa ja ohjausta⁷⁷ annetaan varhaiskasvatuspalveluihin hakeuduttaessa, sekä lapsen jo ollessa palvelujen piirissä.

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus on yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuodoista. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarusuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa noudatetaan henkilöstön mitoitus- ja ryhmien enimmäiskokoon sekä tukeen liittyviä säännöksiä⁷⁸. Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien koulutus ja osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Päiväkodeilla tulee olla toiminnasta vastaava johtaja⁷⁹.

Varhaiskasvatustalaki korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien pedagogista vastuuta⁸⁰. Kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatuksen opettajilla. Varhaiskasvatuksen opettajat, erityisopettajat, sosionomit, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelevat, toteuttavat, arvioivat ja kehittävät toimintaa yhteistyössä.

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatusta. Sitä järjestetään perhepäiväkodissa, joka voi olla yksityiskoti tai muu kodinomainen hoitopaikka⁸¹. Perhepäivähoitoa voidaan järjestää yhden tai kahden hoitajan toteuttamana tai erityistapauksissa kolmen hoitajan yhteisesti toteuttamana varhaiskasvatuksena⁸². Perhepäiväkotien henkilöstömäärässä sekä muodostettaessa lapsiryhmiä tulee ottaa huomioon vammaiset ja muuten tukea tarvitsevat lapset⁸³. Perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta.

⁷⁴ Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 25 § (88/2010) ja 25 a § (1302/2014)

⁷⁵ Varhaiskasvatustalaki 1 §

⁷⁶ Varhaiskasvatustalaki 34, 35 ja 38 §

⁷⁷ Varhaiskasvatustalaki 4 ja 16 §

⁷⁸ Varhaiskasvatustalaki 34–38 §

⁷⁹ Varhaiskasvatustalaki 25 §

⁸⁰ Varhaiskasvatustalaki 2, 25 ja 35 §

⁸¹ Varhaiskasvatustalaki 1 ja 38 §

⁸² Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018) 2 §

⁸³ Varhaiskasvatustalaki 38 §

Pedagoginen johtaminen ja toiminnan ohjaus tukee perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

Avoimen varhaiskasvatustoiminnan toteutus ja painopisteet vaihtelevat varhaiskasvatuksen järjestäjän päätösten mukaan. Avointa varhaiskasvatustoimintaa voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista. Avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, leikkiä, taide- tai liikuntakasvatusta. Lisäksi avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja. Avoimen toiminnan tulee olla suunniteltua, jotta varhaiskasvatustarpeiden tavoitteet voidaan ottaa siinä huomioon. Tavoitteet tulee ottaa sitä kattavammin ja laaja-alaisemmin huomioon, mitä säännöllisemmin ja useammin lapset toimintaan osallistuvat. Toiminnan luonteen mukaan tietyt tavoitteet voivat painottua⁸⁴ muita enemmän.

Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoa voidaan järjestää iltaisin, viikonloppuisin ja öisin päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epäsäännöllistä. Tämä tulee huomioida pedagogisen toiminnan ja lapselle annettavan tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa⁸⁵.

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot Akaassa

Akaassa varhaiskasvatusta toteuttavat kunnalliset päiväkodit ja yksityinen ostopalvelupäiväkoti, sekä yksityinen ja kunnallinen perhepäivähoito. Akaassa on useita eri kokoisia päiväkoteja, joissa toimii vaihteleva määrä lapsiryhmiä.

Päiväkodit ovat auki sopimukseen perustuen klo 6–18. Vuorohoitoa (klo 18–06 ja viikonloppuisin) tarjotaan Sahurin päiväkodissa. Vuorohoitoa järjestetään huoltajan epäsäännöllisestä työstä tai opiskelusta johtuvista syistä. Vuorohoitoa haettaessa perheen tulee toimittaa kirjallinen todistus epäsäännöllisestä työstä tai opiskelusta vuorohoitoa tarjoavan yksikön johtajalle.

Akaassa perhepäivähoitoa tarjotaan kunnallisissa, sekä yksityisissä perhepäiväkodeissa. Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutuvaa varhaiskasvatusta perhepäivähoitajan kodissa. Perhepäivähoito on tarkoitettu pääosin 1–3-vuotiaille lapsille. Perhepäivähoidon esihenkilö ohjaa, konsultoi ja tukee perhepäivähoitajia pedagogisen toiminnan suunnittelussa, kehittämisessä, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa perhepäivähoidon varhaiskasvatussuunnitelmien laadinnasta yhdessä perhepäivähoitajan kanssa.

Ruotsinkielinen varhaiskasvatus ostetaan tamperelaiselta Svenska barndaghemmet i Tammerfors – päiväkodilta.

Kaikissa Akaan varhaiskasvatuksen toimintamuodoissa noudatetaan Akaan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaa. Yksiköittäin ja toimijoittain voi kuitenkin olla erilaisia toiminnan painopisteitä ja arjen käytäntöjen vaihtelua.

Eri toimintamuotojen välinen yhteistyö

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat ovat tärkeä ja kiinteä osa Akaan kaupungin varhaiskasvatuksen henkilöstöä. Lasten tarvitsemasta tuesta, sen kehittämisestä ja arvioinnista keskustellaan ryhmän henkilöstön ja erityisopettajan kanssa säännöllisesti. Erityisopettajat tukevat lasten tarvitseman tuen toteutumista.

Perhepäivähoidon pedagogiikan johtajana toimii perhepäivähoidosta vastaava päiväkodinjohtaja. Perhepäivähoitajille järjestetään joka kuukausi yhteinen tapaaminen pedagogisen osaamisen vahvistamiseksi. Kokoontuminen mahdollistaa myös ajankohtaisista asioista keskustelemisen. Perhepäivähoitolasten varahoito on järjestetty ennakoon sovitusti päiväkodissa. Perhepäivähoitajat ovat tervetulleita leikkimään lähipäiväkodille ja osallistumaan ulkopuolisten toimijoiden järjestämiin tilaisuuksiin. Akaan kaupungilla ei ole leikkipuisto- tai kerhotoimintaa.

2.3. Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapsi tuo varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltajan ja lapsen väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapsen kanssa. Huoltajan ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lapsen elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Keskusteltaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntee jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä⁸⁶.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia ja ennakoitavia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrosta noudatetaan voimassa olevia säädöksiä⁸⁷.

84 Varhaiskasvatuslaki 3 § 2 momentti ja HE 40/2018 vp, s.85

85 Varhaiskasvatuslaki 13 §

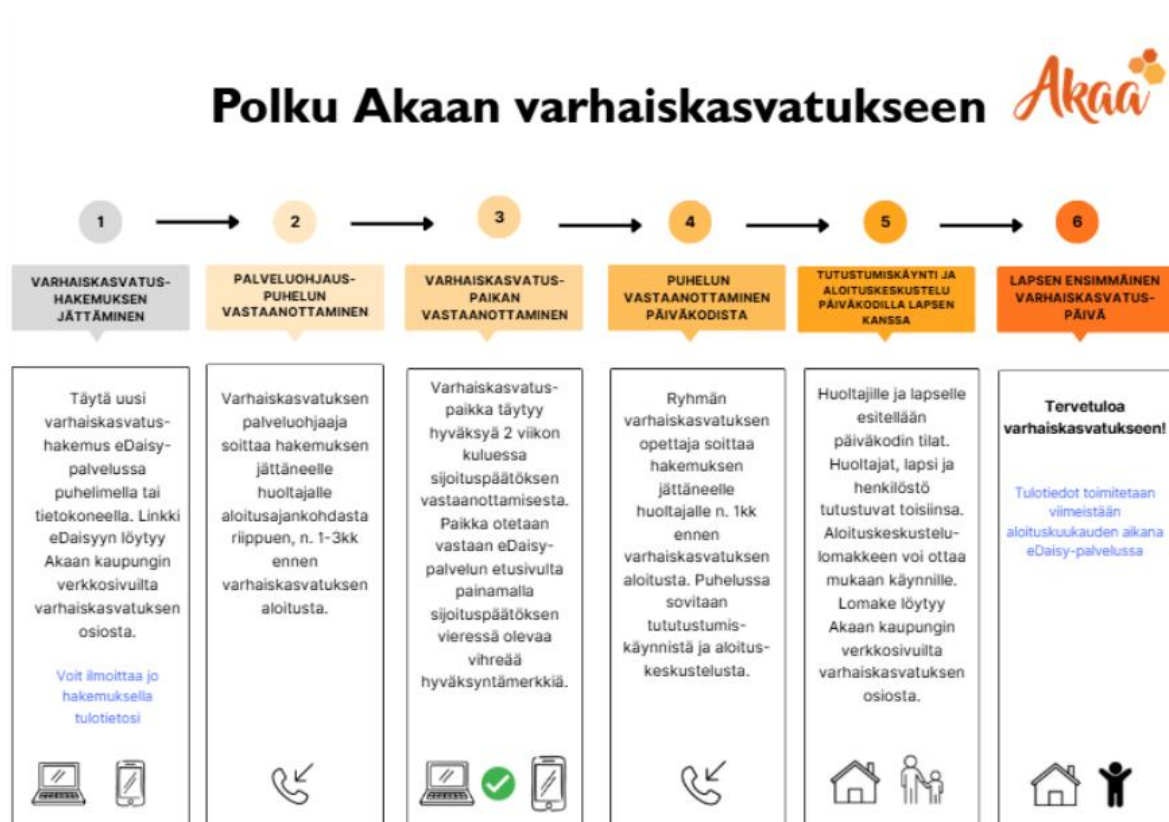
86 Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 5 kohta

87 Esimerkiksi varhaiskasvatuslaki 40–42 §

Varhaiskasvatuksen palveluohjaus

Lapsen varhaiskasvatus alkaa perheen hakeutumisesta varhaiskasvatuspalveluihin. Akaassa varhaiskasvatuksen palveluohjaus antaa uusille ja nykyisille perheille tietoa ja ohjausta Akaan varhaiskasvatuspalveluihin liittyen. Tietoa on saatavilla runsaasti myös Akaan kaupungin verkkosivuilla. Kaikki uusien lasten varhaiskasvatushakemukset käsitellään palveluohjauksessa, jonka kokonaisuudesta vastaa varhaiskasvatuksen suunnittelija. Jokainen Akaan kaupungin varhaiskasvatuksen työntekijä toimii myös omalla työpaikallaan palveluohjaajana asiakasperheille.

Akaassa perheet saavat varhaiskasvatuspäätöksen ajankohdasta ja varhaiskasvatuspaikkojen määrätilanteesta riippuen noin 1–2 kuukautta ennen varhaiskasvatuksessa aloittamista. Huoltajien tulee hyväksyä lapselle tarjottua varhaiskasvatuspaikka kahden viikon kuluessa päätöksen vastaanottamisesta.

Varhaiskasvatuksen tutustumiskäytännöt

Lapsen varhaiskasvatusryhmän opettaja on ennen varhaiskasvatuksen aloitusta puhelimitse yhteydessä ryhmässä aloittavan lapsen huoltajiin. Varhaiskasvatuksen opettaja kutsuu lapsen ja huoltajat tutustumaan varhaiskasvatusryhmän tiloihin ja henkilökuntaan. Tutustumiskäynnin tavoitteena on molemminpuolinen tutustuminen, sekä turvallisen ja luottamuksellisen yhteistyön aloitus.

Tutustumiskäynnin lisäksi huoltajat voivat halutessaan viettää lapsen kanssa varhaiskasvatuksen aloitusta edeltävinä päivinä yhdessä aikaa ryhmän sisä- ja ulkotiloissa leikkien ryhmän toiminta ja aikataulut huomioiden.

Pääsääntöisesti varhaiskasvatuksen opettaja käy aloituskeskustelun varhaiskasvatuksessa aloittavan lapsen huoltajien kanssa ennen varhaiskasvatuksen aloittamista. Aloituskeskustelulomake löytyy varhaiskasvatuksen nettisivuilta ja huoltajien toivotaan täyttävän sen ennen aloituskeskustelua. Aloituskeskustelussa huoltajat saavat vapaasti kertoa

lapsesta ja hänelle tärkeistä asioista. Keskusteluissa käydään läpi lapsen vahvuuksia ja arkisia tapoja, sekä perheen kasvatuseriaatteita. Lapselle ja huoltajille kerrotaan aloituskeskustelussa ryhmän ja päiväkodin käytänteistä, päivärytmistä ja pedagogiikasta. Perhepäivähoidossa tutustuminen tehdään perhepäivähoitajan kotiin. Ensimmäisen kontaktin perheeseen ottaa perhepäivähoidosta vastaava päiväkodinjohtaja. Perhepäivähoitaja käy aloituskeskustelun tutustumiskäynnin yhteydessä.

Lapsiryhmien muodostaminen ja siirtymäkäytännöt

Akaan varhaiskasvatuksessa lapsiryhmät muodostetaan pääsääntöisesti ikäryhmittäin, n. 1–3-vuotiaat ja yli 3-vuotiaat. Lapsiryhmien ikäjakauma voi vaihdella toimintakausittain ja päiväkodeittain tilanteen mukaan. Ryhmien muodostaminen tehdään aina pedagogisesti mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti.

Lapsen varhaiskasvatus voi sisältää aloituksen lisäksi erilaisia siirtymiä: lapsi voi siirtyä päiväkodin sisällä toiseen ryhmään, kokonaan toiseen päiväkotiin, sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Päiväkodin sisällä lapsi siirtyy Akaan varhaiskasvatuksesta toiseen ryhmään pääsääntöisesti 3 ikävuoden tienoilla. Siirrot toiseen ryhmään tapahtuvat suunnitellusti ja yhteistyössä huoltajien kanssa lapsen yksilöllisyyttä kunnioittaen. Siirrot pyritään ajoittamaan elokuulle uuden toimintakauden alkuun, mutta siirtoja voidaan tehdä myös toimintakauden aikana.

Lapsen siirtyminen toiseen päiväkotiin tapahtuu usein huoltajien toiveesta, tai lapsen mahdollisesti siirtyessä eri päiväkodissa sijaitsevaan ikäkaudelleen sopivaan ryhmään. Huoltajat voivat jättää eDaisy-palvelussa muutostoivelmakkeen toiseen päiväkotiin siirtymisestä. Pääsääntöisesti siirtotoiveet toiseen päiväkotiin pyritään huomioimaan elokuulla uuden toimintakauden alkaessa, ellei siirtotoiveeseen ole syynä erittäin painava terveyteen tai perheen arkeen liittyvä peruste. Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuspalveluiden sisällä, lapsen vasu säilyy sähköisessä Daisy-järjestelmässä lapsen mukana, koko hänen varhaiskasvatuspolkunsa ajan. Mikäli lapsi siirtyy toisen kunnan varhaiskasvatuspalveluihin, siirtyvät lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ja muut tarvittavat tiedot huoltajien välityksellä, ellei heidän kanssaan ole toisin sovittu. Perhepäivähoito on tarkoitettu pääsääntöisesti 1–3-vuotiaille lapsille.

Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen, noudatetaan Akaassa yhteisesti sovittuja nivelvaiheyhteistyön käytänteitä. Akaassa esiopetus järjestetään opetuspalveluiden toimesta kouluilla. Lapsiryhmät vierailevat esiopetusryhmissä ja tutustuvat samalla esiopetuksen tiloihin ja toimintaan. Erillinen tutustuminen huoltajille ja lapsille järjestetään lapsen tulevaan esiopetuspaikkaan esiopetuksen alkua edeltävänä keväänä.

Lapsen siirtyessä toisen järjestäjän varhaiskasvatukseen lapsen varhaiskasvatussuunnitelma annetaan huoltajille toimitettavaksi uuteen varhaiskasvatusyksikköön. Lapsen tarvitseman tuen osalta varhaiskasvatuksen erityisopettaja on huoltajien luvalla yhteydessä uuteen varhaiskasvatusryhmään.

2.4. Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁸⁸, varhaiskasvatustlain⁸⁹ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia⁹⁰ koskevan yleissopimuksen mukaisesti.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaavat pyrkimys totuuteen, hyvyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseensä, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään. Henkilöstön tehtävänä on aktiivisesti puuttua kiusaamiseen, rasismiin ja väkivaltaan. Henkilöstö huolehtii, että jokainen lapsi kokee varhaiskasvatuksessa olonsa turvalliseksi, eikä tule ulossuljetuksi.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada riittävää ja oikea-aikaista tukea⁹¹ varhaiskasvatuksessa. Lapsella on oikeus⁹² saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, vammasta, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

88 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

89 Varhaiskasvatustlain 20 §

90 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016

91 Varhaiskasvatustlain 15 a §

92 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatuskäytäntöihin luo edellytyksiä hyvälle kasvatustyhteistyölle⁹³. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää taitojaan ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan ja noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

Arvoperusta

Akaan kaupungin varhaiskasvatuksen arvot perustuvat valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Varhaiskasvatuksen henkilöstö käsittelee varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvopohjaa yhteisen keskustelun avulla aina toimintavuoden alussa. Keskustelussa käydään läpi arvopohjan sisältöä, avataan arvojen merkitystä varhaiskasvatuksessa ja peilataan arvoja ja niiden näkymistä omaan työhön. Arvoperusta elää myös jokapäiväisessä varhaiskasvatuksen työn sisältöjen pohdinnassa ja arvioinnissa. Työyhteisöissä ja työtiimeissä arvoja käsitellään ja syvennetään päiväkodinjohtajan johdolla läpi toimintavuoden.

Varhaiskasvatuksessa oppiminen tapahtuu ensisijaisesti leikin, liikkumisen, tutkimisen ja arjen tilanteiden kautta. Toiminnassa arvoina korostuvat lapsen hyvinvointi, sosiaaliset ja tunteelliset, vuorovaikutus, oppimisen ilo ja inklusiivinen kokopäiväpedagogiikka. Arki on joustavaa ja lapsilähtöistä. Toiminnassa vahvistetaan lapsen kielen ja ajattelun kehittymistä sekä osallisuutta ja toimijuutta turallisessa ja kannustavassa ympäristössä ja ilmapiirissä.

Varhaiskasvatuksen arjessa lasten vahvuuksien ja kiinnostuksen kohteiden kautta rakennetaan yhteishenkeä, sekä kuuntelevaa ja kannustavaa toimintakulttuuria. Positiivisen ja kannustavan ilmapiirin avulla rohkaistaan jokaista lasta toteuttamaan itseään hyödyntämällä omia vahvuuksiaan uuden oppimisessa. Jokainen lapsi kohdataan arjessa ja varmistetaan, että lapsi saa tarvitsemansa tuen arjessa välittömästi tuen tarpeen ilmaannuttua. Välittävien ihmissuhteiden, merkityksellisen toiminnan ja onnistumisen kokemusten avulla rakennetaan positiivista pedagogiikkaa.

Positiivinen pedagogiikka rakentuu tietoisesta hyvän huomaamisesta ja onnistumisten sanoittamisesta arjessa. Henkilöstö asennoituu erilaisiin arjen asioihin myönteisesti ja ratkaisukeskeisesti. Vastoinikäymisiä ja vaikeuksia ei jätetä huomiotta, vaan niitä lähestytään ratkaisukeskeisesti positiivisesta näkökulmasta. Henkilöstö ylläpitää turvallista oppimisilmapiiriä, joka tukee lasten keskinäistä vuorovaikutusta ja sosiaalisia taitoja sekä itseilmaisua silloinkin, kun lapsi kyseenalaistaa tai vastustaa vallitsevia oloja tai toimintaa. Tärkeintä on, että henkilöstö ymmärtää, mistä vastustamisesta on kyse ja auttaa lasta ohjaamaan vastustuksen rakentavaksi muutosvoimaksi. Muutosvoiman avulla toimintakulttuuria voi muuttaa tai rakentaa lapsen kannalta mielekkäämmäksi, yhteistyössä henkilöstön kanssa.

93 Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

Varhaiskasvatuksessa lapsia rohkaistaan kokeilemaan ja opettelemaan uusia asioita, yhdessä, luovasti oppien, yrityksen ja erehdyksen kautta. Toimintatapoja uudistetaan rohkeasti, ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti vastuullisesti. Henkilöstön, lasten ja huoltajien välinen myönteinen vuorovaikutus tukee lasten minäkäsityksen kehitystä ja lasten tunneilmaisua sekä tunteiden sääntelyä. Myönteiset tunteet tukevat lapsen hyvinvointia, motivaatiota ja oppimista.

Varhaiskasvatuksen keskeisenä arvona on inklusiivinen toimintakulttuuri, joka tukee sosiaalisesti kestävästä kehitystä. Henkilöstö käyttää pedagogisia keinoja osallisuuden, motivoitumisen ja oppimisen mahdollistamiseksi jokaiselle lapselle. Inklusiivisen toimintakulttuurin kehittämiseksi henkilöstö opettelee ja harjoittelee jatkuvasti uusia taitoja ja menetelmiä sekä kokeilee niitä rohkeasti omia vahvuuksia laajemmin. Inklusiivista toimintakulttuuria johdetaan tietoisesti reflektoivan työtöteen avulla. Inklusiivisen toimintakulttuurin avulla mahdollistetaan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutuminen jokaisen lapsen ja perheen kohdalla.

2.5. Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoidessa ja tarkkaillen ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatusikäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

Oppimiskäsitys Akaassa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa esitetty oppimiskäsitys on valtakunnallisesti hyväksytty ja teoriataustaltaan perusteltu. Akaan kaupungissa valtakunnallista oppimiskäsitystä toteutetaan sellaisenaan ilman paikallisia tarkennuksia. Henkilöstö pohtii oppimiskäsitystään ja käy säännöllistä arvokeskustelua työtiimissä sekä työyhteisössä. Tämä mahdollistaa oman oppimiskäsityksen tiedostamisen ja käsittelemisen.

Oppimisen edistämiseksi henkilöstö on tietoisesti vuorovaikutuksessa lasten kanssa ja ohjaa tarvittaessa lasten välisiä vuorovaikutustilanteita. Pienemmissä ryhmissä toimiminen tukee vuorovaikutuksen havainnointia ja ohjaamista. Vuorovaikutuksen tukena käytössä on erilaisia keinoja, kuten kuvat ja tukiviittomat. Lasten kiinnostuksen kohteisiin tartutaan ja niitä hyödynnetään oppimistilanteita suunniteltaessa sekä arjessa. Jokainen hetki ja kaikki vuorovaikutustilanteet ovat lapselle oppimistilanteita, ja lapsi voi oppia samanaikaisesti monia asioita. Henkilöstö tuo oman ammatillisen osaamisensa näihin hetkiin lasten osallisuuden ja toimijuuden edistämiseksi ja vahvistamiseksi.

Tarvittaessa henkilöstö tarkastelee ja muokkaa omia vuorovaikutustapojaan muodostaakseen paremman vuorovaikutussuhteen lapseen. Lapset oppivat paljon myös toisiltaan, on arvokasta tarttua hetkeen ja nauttia yhdessä oppimisen ilosta. Aikuinen voi oppia lapsilta menemällä mukavuusalueensa ulkopuolelle.

Lapsia kuuntelemalla ja heidän kiinnostuksen kohteisiinsa tarttumalla henkilöstö antaa tilaa lapsen mielikuvitukselle sekä avoimille kysymyksille, jotka synnyttävät oppimisen iloa. Lasten mielenkiinnon kohteita ja henkilöstön kirjaamia havaintoja hyödynnetään vasukeskusteluissa asetettaessa tavoitteita henkilöstön työlle eli pedagogiselle toiminnalle. Tavoitteet toimivat suunnittelun pohjana toteutettaessa pedagogista toimintaa, yhdessä muiden työtä ohjaavien asiakirjojen kanssa. Jokainen lapsi nähdään kokonaisvaltaisena aktiivisena oppijana ja toimijana.

2.6. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä henkilöstön yhteistä ymmärrystä siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää⁹⁴.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatusta, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

94 Varhaiskasvatustalaki 2 ja 23 §

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeinä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetuksessa huomioidaan lapsille luontainen uteliaisuus ja tutkimisen halu. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille (luku 3.2), laaja-alaiselle osaamiselle (luku 2.7), pedagogiselle toiminnalle (luku 4), ja lapsen tuelle (luku 5) asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen, ovat keskeinen osa lapsen päivää ja osa pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

2.7. Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ohjanneet tämän asiakirjan valmistelua, ja ne tulee ottaa huomioon paikallisessa suunnittelussa.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 4.5 kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan kuusi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- digitaalinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Seuraavaksi kuvataan mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

2.7.1. Ajattelu ja oppiminen (001)

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoita ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan lasten iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään erilaisia ratkaisuja eri tilanteissa. Heitä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (luku 4.2) sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omaan kykyihinsä.

Ajattelu ja oppiminen

Akaan varhaiskasvatuksessa tuetaan lapsen hyvän itsetunnon kehittymistä positiivisen pedagogiikan avulla. Varhaiskasvatuksen henkilökunta vahvistaa lasten itsetuntoa ja identiteetin kehittymistä mm. kiinnittämällä huomiota lasten vahvuuksiin ja kiinnostuksen kohteisiin, kannustamalla, ohjaamalla ja tukemalla lasta hänen tarpeidensa mukaisesti, sekä auttamalla lasta olemaan tasavertaisena ryhmän jäsenenä. Lasten kanssa harjoitellaan tunne- ja vuorovaikutustaitoja, itsesäätelyä, sääntöjen noudattamista, vastuunottoa ja toisten huomioon ottamista.

2.7.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (002)

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida ja pohtia omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

2.7.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (003)

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä, kuten lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikkumisen ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ja käyttäytymisen säätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, ymmärtämään, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Itsestä huolehtimisen taidot

Varhaiskasvatuksessa toteutetaan kehotunnekasvatusta, joka on iänmukaista seksuaalikasvatusta, sisältäen lapsen tunne- ja turvataidot. Kehotunnekasvatus vahvistaa minäkuvaa ja halua pitää itsestä huolta. Kehotunnekasvatus edistää lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia – kunnioittaen perheiden ja sukupuoli-identiteettien moninaisuutta, lapsen yksilöllisyyttä sekä korostaen terveen itsetunnon ja kehonkuvan vahvistamista.

YK:n lapsen oikeuksien mukaisesti Akaan varhaiskasvatuksessa henkilöstö ymmärtää seksuaalisuuden olevan olennainen osa jokaisen ihmisen persoonallisuutta. Sen kehittyminen riippuu siitä, miten lapsen perustarpeisiin vastataan ja miten ne täyttyvät. Lapsella on oikeus kehittyä turvassa, omassa tahdissa ja häiritsemättä. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden

tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä. Lasten kanssa opetellaan turvataitoja, vahvistetaan itsearvostusta ja itsemääräämisoikeutta. Lapsia tuetaan ymmärtämään, että keho on oma, arvokas ja tärkeä. Lapselle seksuaalisuus, itsensä tutkiminen ja kehostaan nauttiminen on hyvin luonnollista ja avointa. Lapselle opetetaan oman ja muiden kehojen arvostamista, ja opetetaan, mitkä alueet kehosta ovat yksityisiä. Henkilöstö vahvistaa ja kunnioittaa lapsen omaa kokemusta sukupuolestaan. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä eikä stereotypiat rajoita henkilöstön toimintaa, leikkien tai lelujen valintaa.

Lapsia kannustetaan avoimeen ja sallivaan keskusteluun sekä luodaan turvallinen ilmapiiri, jossa kaikille tunteille ja kysymyksille on tilaa. Asioista puhutaan niiden oikeilla nimillä lapsen ikätaso huomioiden. Aikuisella on vastuu siitä, että lapsi uskaltaa kääntyä kaikissa kysymyksissä ja ongelmissa aikuisen puoleen.

2.7.4. Monilukutaito (004)

Monilukutaitoa tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito edistää lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

Monilukutaito

Monilukutaito edistää lapsen mahdollisuutta täysivaltaiseen osallisuuteen. Monilukutaito on jokaisen lapsen oikeus. Se on taitoa suhtautua maailmaan samaan aikaan avoimesti ja terveen kriittisesti. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan, mikä on totta ja mikä ei. Kulttuurisen monimuotoisuuden hahmottamiseen ja yhdenvertaisuuden vahvistamiseen tarvitaan monilukutaitoa, joka on moninaisuuden ymmärtämistä ja moniäänisyyttä. Varhaiskasvatuksessa monilukutaitoa edistetään yhteistyössä koulujen, kirjastojen ja kulttuuripalveluiden sekä perheiden ja muiden yhteisöjen kanssa.

2.7.5. Digitaalinen osaaminen (005)

Digitaalisuus on osa yhteiskuntaa, jossa lapsi kasvaa. Digitaalista osaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa ja oppimisessa. Digitaalisen osaamisen vahvistaminen edistää lasten koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä kotien kanssa tukea lapsen ymmärrystä digitaalisuudesta.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan digitaalisuuden roolia arkielämässä. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään dokumentoinnissa, leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet harjoitella, kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia välineitä edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä monilukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen, vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön.

Akaan varhaiskasvatuksessa hyödynnetään monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologisia laitteita, sovelluksia ja pelejä. Lasten käytössä on iPadeja ja älytauluja, joita hyödynnetään pedagogisina työvälineinä jokapäiväisessä varhaiskasvatuksen arjessa. Henkilöstön vahva tuki digitaalisia laitteita käytettäessä tulee huomioida erityisesti pienten lasten kanssa. Lapset tutustuvat yhdessä henkilöstön kanssa turvalliseen ja vastuulliseen mediavälineiden ja -sisältöjen käyttöön. Lasten kanssa pohditaan ja arvioidaan verkossa olevan tiedon luonnetta ja luotettavuutta.

Digitaaliseen osaamiseen kuuluu käytännön taidot ja oma tuottaminen. Yhdessä lasten kanssa tutustutaan ja tutkitaan erilaisia teknologisia välineitä ja ratkaisuja. Lapsen yksityisyyden ja tietosuojaan turvaamiseksi henkilöstö tiedostaa digitaalisten ympäristöjen turvallisuuden ja keskustelee niiden käytöstä sekä toimintatavoista huoltajien kanssa. Lasten kanssa haetaan tietoa lapsia kiinnostavista asioista ja tutustutaan luovasti kokeillen teknologiaan sekä tutkimisen tapoihin. Monilukutaito ja ohjelmointiosaaminen liittyvät kaikkeen arjen toimintaan. Kun lapsi ihmettelee, kysyy, tutkii, kokeilee, ratkaisee, nimeää, vertailee ja toimii ohjeen mukaan, hän harjoittelee ohjelmoinnin alkeita. Lapsi harjoittaa ajattelua leikkien, pelaten ja yhdessä kokeillen havainnoimalla arjen teknologiaa omassa lähiympäristössään. Lapsiideoi, tuottaa ja tarkastelee mediasisältöä itse katsomalla, kuvaamalla, videoimalla ja tutustumalla erilaisiin digitaalisiin välineisiin.

Lasten kanssa keskustellaan turvallisesta median käytöstä, ikärajoista sekä oman toiminnan vaikutuksista toisiin ja rohkaistaan kertomaan kokemuksistaan ja tunteistaan. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään varhaiskasvatuksen ja kotien väliseen tiedottamiseen, viestintään ja pedagogiseen dokumentointiin. Huoltajien kanssa viestitään päivittäin Daisy-toiminnanohjausjärjestelmän avulla. Myös koko kaupungin varhaiskasvatusta koskevat tiedotteet viestitään Daisy-toiminnanohjausjärjestelmässä. Työntekijät dokumentoivat varhaiskasvatuksen toimintaa kuvin ja pedagogiikkaa avaavien tekstien järjestelmän pedagogisen dokumentoinnin työkaluun.

2.7.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen (006)

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa omaaloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Akaan varhaiskasvatuksessa lasten osallisuus ja lapsilähtöinen toiminta ovat keskeisiä lasten hyvinvointia edistäviä pedagogisia toimintamuotoja. Toiminnan suunnittelua, toteutusta ja arviointia toteutetaan lapsilähtöisesti lapsia kuunnellen, heidän toiveitaan, aloitteitaan ja mielipiteitään huomioiden. Lapset saavat vaikuttaa ja opetella yhteisöllisiä toimintatapoja, olemalla mukana heitä koskevassa päätöksenteossa ja asioissa ikätasoon sopivalla tavalla.

Painopistealueina varhaiskasvatuksessa ovat hyvän huomaaminen itsessä ja toisessa sekä tulevaisuusajattelu. Hyvän huomaaminen pohjautuu positiiviseen pedagogiikkaan sekä luonteenvahvuuksien tunnistamiseen ja vahvistamiseen. Hyvän huomaamisen tavoitteena on auttaa jokaista lasta tulemaan tietoiseksi omista kyvyistään ja mahdollisuuksistaan. Arjessa harjoitellaan aktiivisesti ja tietoisesti huomaamaan hyvää kavereissa ja yhteisön muissa jäsenissä. Toiminnalle asetetaan yhteisiä tavoitteita ja opitaan toimimaan yhdessä ratkaisukeskeisesti toinen toista tukien sekä onnistumisiin keskittyen. Henkilöstö edistää lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia, kunnioittaen yksilöllisyyttä ja korostaen terveen itsetunnon vahvistamista.

Akaan varhaiskasvatuksessa arvostetaan lasten vaikuttamismahdollisuuksia ja jokaiselle lapselle annetaan mahdollisuus ilmaista itseään lapsen ominaispiirteet huomioivalla tavalla. Erilaisiin kulttuureihin ja tapoihin tutustutaan ryhmän lähtökohdista ja kokemusmaailmasta käsin. Lasten kanssa tutustutaan eri kulttuureihin ja etsitään niistä yhdessä lisätietoa. Leikin ja tekemisen kautta tarjotaan lapsille kokemuksia ja tietoa kulttuurien moninaisuudesta.

2.8. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Suunniteltaessa varhaiskasvatusta paikallisesti keskustellaan siitä, mitä tässä luvussa määrätty varhaiskasvatuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet (luvut 2.1–2.3 ja 2.6) merkitsevät ja miten varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta voidaan huolehtia eri toimintamuodoissa. Lisäksi paikallisesti keskustellaan miten arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5) ja laaja-alainen osaaminen (luku 2.7) huomioidaan paikallisessa suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa.

Paikallisesti tarkennetaan lisäksi

- varhaiskasvatuksen järjestäminen ja eri toimintamuodot sekä niiden välinen yhteistyö paikallisesta näkökulmasta
- miten neuvontaa ja ohjausta tarjotaan huoltajille heidän käytettävissään olevista varhaiskasvatuspalveluista
- periaatteet, joilla lapsiryhmät muodostetaan
- siirtymäkäytännöt, kun lapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa, siirtyy varhaiskasvatuksen aikana toiseen ryhmään tai toiseen toimipaikkaan sekä lapsen siirtyessä esiopetukseen tai toisen varhaiskasvatuksen järjestäjän toimintaan.

Tämän luvun sisältöjä ja tavoitteita syvennetään seuraavissa luvuissa, joissa käsitellään toimintakulttuuria, pedagogisen toiminnan suunnittelua, toteuttamista ja arviointia sekä lapsen tukea.

3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasvatusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria⁹⁵ kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Lapsille tarjotaan sopivia oppimisen haasteita, ja heille turvataan tarvittava tuki (luku 5). Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään yhdessä lasten kanssa heille sopiviksi.

Inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen edellytyksenä on laadukas pedagoginen ja erityispedagoginen osaaminen ja toiminta, huolenpito lasten hyvinvoinnista sekä henkilöstön sitoutuminen inklusion periaatteisiin. Inklusiivisen toimintakulttuurin toteuttaminen edellyttää inklusion johtamista, kehittämistä ja toteutumisen arviointia.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin ja sen inklusiivisuuden kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle (luku 4.1).

95 HE 148/2021 s. 30–31

3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti⁹⁶.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännössä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

3.1.1. Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

3.1.2. Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä oppimisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan

⁹⁶ Varhaiskasvatuslaki 4 § ja HE 40/2018 vp, s. 85

ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

3.1.3. Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta⁹⁷ ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa varhaiskasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä⁹⁸. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

3.1.4. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävästä kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisuuden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

3.1.5. Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana

97 Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

98 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 7 ja 8 §

rauhottumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä⁹⁹. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa, syrjintää eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmentetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään rohkeasti ja ennakkoluulottomasti. Varhaiskasvatussuunnitelmaa ja toimintaa arvioidaan ja kehitetään arviointisuunnitelman mukaisesti sekä lapsille ja huoltajille osoitettujen kyselyiden ja saadun palautteen pohjalta. Yhtenä arvioinnin välineenä käytetään kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen Varhaiskasvatuksen laadunarviointityökalu Valssia.

Arvioinnin ja kehittämisen tavoitteena on tarjota laadukasta, tutkittuun tietoon perustuvaa varhaiskasvatusta. Toimintakulttuurin rakentumisessa keskeistä on lapsilähtöinen pedagogiikkaan painottuva johtaminen, jossa tärkeänä työkaluna on kokeileva työote ja kehkeytyvä ryhmän pedagoginen toimintasuunnitelma. Pedagogista toimintaa ja varhaiskasvatuksen laatua arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti koko varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa. Toimintakausittain sovitaan ennakkoon kokoontuvien tiimien ja palaverien rakenne ja aikataulut niin yksikkö kuin koko varhaiskasvatuksen tasolla.

Henkilöstön koulutuksia järjestetään säännöllisesti vastaamaan varhaiskasvatuksen arjesta nouseviin tarpeisiin. Henkilöstökoulutuksia järjestämällä huolehditaan lakisääteisen osaamisen riittävyydestä ja ajantasaisen tutkimustiedon välittymisestä. Säännöllistä kehittämistä ja arviointia tehdään osana oppilaitosten, järjestöjen, valtakunnallisten ja alueellisten kehittämisverkostojen ja viranomaisten kanssa tehtävää yhteistyötä. Yhteistyömuotoja arvioidaan yhteistyökumppaneiden kanssa erikseen sovitulla tavalla.

Sosiaalisesti kestäväällä osallisuuden toimintakulttuurilla edistetään tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta, sekä ehkäistään syrjäytymistä. Sosiaalisesti kestävä osallisuuden toimintakulttuuri käsittää lasten ja varhaiskasvatuksen henkilöstön väliset suhteet niin, että kaikilla on mahdollisuus aktiiviseen toimijuuteen.

99 Varhaiskasvatuslaki 10 §

Osallisuuden edistäminen kuuluu inklusiiviseen toimintakulttuuriin. Lapsinäkökulmasta tarkasteltuna sosiaalisesti kestäväällä osallisuuden toimintakulttuurilla on yhteys yhteenkuulumisen tunteeseen, hyväksytyksi tulemiseen, lasten tarpeista sekä osallistumisesta yhteisössä tehtävään päätöksentekoon. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Ystävällisyys, ilo ja huumori rakentavat koko ryhmän hyvää ilmapiiriä, vahvistavat me-henkeä ja luovat yhteenkuuluvuutta ja yhteisöllisyyttä.

Pedagogisesti painottuvan osallisuuden toimintakulttuurin periaatteita ovat:

- Yhteisön jäsenten (lapset, huoltajat, henkilöstö) keskinäinen luottamus ja kunnioitus
- Kiireetön, läsnäolosta syntyvä ilmapiiri ja sensitiivinen kohtaaminen
- Kaikilla varhaiskasvatusyhteisön jäsenillä on mahdollisuus tulla kuulluksi, tehdä aloitteita ja ilmaista mielipiteensä
- Yhteisön jäsenten välisten valtasuhteiden vaikuttavuuden tunnistaminen, tiedostaminen ja avoin dialogi pedagogisia ratkaisuja tehtäessä
- Lapset ja aikuiset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä

Varhaiskasvatuksen henkilöstö ja päiväkodinjohtaja vastaavat lasten ja huoltajien osallisuuden ja toimijuuden mahdollistamisesta, monipuolisuudesta ja kehittämisestä. Osallisuuden ja toimijuuden tapoja ja menetelmiä suunnitellaan monipuolisesti vastaamaan yhteisön jäsenten tarpeita ja toiveita.

Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikeissä lapset jäsentävät käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Akaan varhaiskasvatuksessa mahdollistetaan leikki niin sisä- kuin ulkotiloissa erilaisia oppimisympäristöjä hyödyntäen sekä pienemmissä ryhmissä toimien. Lapsi saa vaikuttaa leikin ja leikkikaverin valintaan tai lapsi saa halutessaan leikkiä yksin, aikuisen kanssa tai vaikka toisessa ryhmässä olevan kaverin kanssa.

Lapsia kannustetaan liikkumaan monipuolisesti sisällä ja ulkona. Liikuntavälineet ovat hyvin lasten saatavilla ja henkilöstö tarttuu lasten liikuntaa koskeviin aloitteisiin. Sisällä saa juosta ja ulkona saa keinua myös seisten. Kaikkien päiväkotien lähimaastosta löytyy kävelymatkan päästä metsäinen tai muutoin sopiva retkipaikka. Muksubussilla pääsee kävelymatkaa pidemmällekin retkelle.

Liikunnan vastapainona lapset tarvitsevat lepoa ja heille järjestetään sopivia ja lapsen tarpeita huomioivia lepohetkiä päivittäin. Tarjolla on vaihtoehtoisia tapoja leppäämiseen. Lapsi voi osallistua joko torkku- tai monimuotoiseen virkkutoimintaan, ja asiasta sovitaan yhdessä huoltajien kanssa. Päiväkodeissa ryhmät tekevät yhteistyötä lepohetkien järjestämiseksi sujuvasti ja lasten tarpeita vastaavasti.

Inklusiivinen toimintakulttuuri Akaan varhaiskasvatuksessa

Akaan kaupungin varhaiskasvatuksen jokaisessa toimintamuodossa noudatetaan inklusiivisuuden periaatteita, arvoperustaa ja ideologista kokonaisvaltaista tapaa ajatella. Inklusiivisessa toimintakulttuurissa jokaisen lapsen osallisuutta vahvistetaan pedagogisin ratkaisuin, sekä monimuotoisin ja joustavin opetusjärjestelyin. Inklusiivisessa toimintakulttuurissa jokaista lasta koskevat yhtäläiset oikeudet, lapsen edun ensisijaisuus, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys.

Jokainen lapsi saa taustastaan, ominaisuuksistaan ja kiinnostuksen kohteistaan riippumatta toimia tasavertaisesti aktiivisena osana lapsiryhmää. Lapsi saa ikätasoisesti omat vahvuutensa ja taitonsa huomioiden kokeilla ja harjoitella monipuolisesti erilaisia asioita. Varhaiskasvatuksen päivittäisen toiminnan lähtökohtana ovat lasten tarpeet, kiinnostuksen kohteet ja osallisuuden varmistaminen. Lapset ovat mukana toimintojen ja työtapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioimisessa. Kaikenlaista ihmisten erilaisuutta kunnioitetaan ja arvostetaan. Inklusiivisuus nähdään jatkuvana pyrkimyksenä etsiä parempia tapoja vastata moninaisuuteen ja oppia siitä.

Inklusiivisen toimintakulttuurin kulmakivinä on Akaan kaupungin varhaiskasvatuksessa monia eri tekijöitä. Inklusiivisuus toteutuu laadukkaassa pedagogisessa toiminnassa, erityispedagogisessa osaamisessa, kasvatus- ja opetushenkilön sitoutumisessa inklusiivisiin periaatteisiin, ympäristön muokkaamisessa lapsille sopivaksi ja yhteistyössä vanhempien ja monialaisten ammattilaisten kanssa.

Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus omassa lapsiryhmässään toteutuvaan varhaiskasvatukseen sekä kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukeen. Inklusio mahdollistetaan esimerkiksi pienryhmätoimintaa hyödyntämällä, leikkien mallintamisella, aikuisen sensitiivisellä läsnäololla, sekä aikuisen havainnoinnin ja sen perusteella tehtävien muutosten avulla. Inklusio liittyy myös lapselle annettavan tuen resurssointiin, lapsen varhaiskasvatuspaikan valintaan ja henkilöstön osaamiseen.

Kiusaamisen, väkivallan, syrjinnän ja häirinnän ehkäiseminen ja toimenpiteet

Hyväksyvä, jokaista arvostava ja kunnioittava, sekä kaikkien osallisuuden varmistava toimintakulttuuri on pohja kiusaamisen ehkäisemiselle ja itsesääätelytaitojen vahvistumiselle. Kiusaamista, väkivaltaa, syrjintää ja häirintää ehkäistään vaikuttamalla sekä henkilöstön omaan että lapsiryhmän toimintaan. Varhaiskasvatuksessa opetellaan toisten kanssa toimeen tuleminen ja erilaisuuden hyväksymistä. Varhaiskasvatuksessa puhutaan säännöllisesti kiusaamisesta ja sen erilaisista ilmiöistä. Päiväkodinjohtaja vastaa työkeskustelun ylläpitämisestä kiusaamiseen vaikuttavista asioista ja ilmiöistä.

Kiusaamista ennaltaehkäistään tietoisilla pedagogisilla valinnoilla, joissa korostuvat koko toimintakulttuurin ja lasten mielen hyvinvoinnin kannalta merkitykselliset asiat: läsnäoleva henkilöstö, yhteisöllisyys, kaveri- ja vuorovaikutustaidot, toisen auttaminen ja myötätunto. Vahvuusperustaisella ajattelulla ja positiivisella palautteella vahvistetaan lasten itsetuntemusta ja toisten ihmisten hyväksyntää, sekä ehkäistään kiusaamista, syrjintää ja väkivaltaa.

Lasten kanssa keskustellaan säännöllisesti hyvästä vuorovaikutuksesta, ystävyydestä ja ystävällisyydestä osana ryhmäytymistä ja yhteisöllisyyden rakentumista. Lapsiryhmää koskevat sopimukset ja pelisäännöt laaditaan lasten kanssa yhdessä ja pohditaan ristiriitatilanteiden ratkaisumalleja. Ryhmän pelisäännöistä, sopimuksista ja ristiriitatilanteista kerrotaan myös huoltajille. Henkilöstö selvittää lasten välisiä ristiriitatilanteita lasten kanssa yhdessä sovittelun hengessä ja menetelmin.

Jokainen päiväkotiryhmä laatii ryhmän lapsia ja henkilöstöä koskevan toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman Akaan kaupungin ohjeistuksen mukaisesti. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma toimii myös arvioinnin välineenä.

Henkilöstö antaa kaikille lapsille kannustavaa palautetta ja vahvistaa näin lapsen toivottua käyttäytymistä, sekä mahdollistaa lapselle käyttäytymisensä muuttamisen. Kaikki lapset tarvitsevat myönteisiä vuorovaikutuskokemuksia ja vertaisryhmän hyväksyntää. Havainnoinnin avulla henkilöstö pystyy tukemaan leikkiä, vuorovaikutusta ja kaverisuhteiden syntymistä siten, että kaikilla lapsilla on yhtäläiset mahdollisuudet tasavertaisiin leikkirooleihin, eikä ketään jätetä tahtomattaan yksin.

3.2. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, inklusiivinen, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö¹⁰⁰. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa, ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

100 Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 2 kohta ja 10 §

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet (luku 4). Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelystä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyyppien rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten saatavilla ja käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia, ikätasoisia, pedagogisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on huomioitava saavutettavuus, lasten yksilölliset tuen tarpeet ja mielenkiinnonkohteet. Teknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia digitaalisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sekä fyysiset että virtuaaliset vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, konsertteihin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Akaan varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen lähtökohtana ovat lasten mielenkiinnon kohteet ja lasten ikäjakauma. Oppimisympäristöjen jatkuva suunnittelu, muokkaaminen ja kehittäminen toimii varhaiskasvatuksen pedagogisena työkaluna. Oppimisympäristöt ovat helposti muunneltavia ja jatkuvasti tarpeen mukaan muuttuvia. Suunnittelussa ja muokkaamisessa huomioidaan mahdollisuus lyhyt- ja pitkäkestoiseen leikkiin sekä rauhoittumiseen. Lapset saavat ideoida ja vaikuttaa oppimisympäristöjen suunnitteluun ja rakentamiseen.

Akaassa on erityisen hyvät mahdollisuudet piha- ja lähialueiden luonnonmukaisten oppimisympäristöjen, sekä urheilukenttien hyödyntämiseen. Akaan varhaiskasvatuksessa koko Akaa on oppimisympäristö, jota hyödynnetään lasten mielenkiinnon kohteiden ja vuodenajan vaihteluiden mukaan. Uusien päiväkotien suunnittelussa kiinnitetään huomiota pihojen monimuotoisuuteen.

Oppimisympäristöjen arvioinnista vastaa henkilöstö, yhdessä lasten kanssa. Ympäristöjä voidaan muokata milloin tahansa pedagogisin perustein sekä lasten muutostoiveista ja ideoista lähtien.

3.3. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä edistetään varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä varhaiskasvatuksen laadukasta pedagogista toimintaa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä¹⁰¹.

3.3.1. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa¹⁰². Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Perusteasiakirjaan kirjatusta arvoista, tavoitteista ja toteuttamisesta keskustellaan yhdessä huoltajan kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi¹⁰³.

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (luku 1.3). Yhteistyön merkitys huoltajan kanssa korostuu lapsen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa (luku 5). Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajan ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

101 Varhaiskasvatuslaki 7 §

102 Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 10 kohta

103 Kielilaki (423/2003) 18 § ja ulkomaalaislaki (301/2014) 203 §

Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua¹⁰⁴ lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään saavutettavia digitaalisia palveluja. Yhteistyö voi tukea myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle.

Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteet ja käytännöt

Akaan varhaiskasvatuksessa huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeässä roolissa. Huoltajien osallisuutta ja vaikuttamisen mahdollisuuksia ylläpidetään päivittäisen viestinnän ja kohtaamisten lisäksi vuosittaisten asiakaskyselyjen, sekä vanhempainiltojen avulla. Tavoitteena on saavuttaa luottamuksellinen kasvatusyhteistyö, joka tukee parhaalla mahdollisella tavalla lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista, ja johon huoltajat ja henkilöstö ovat sitoutuneet.

Huoltajien kanssa tavataan päivittäin lasten tuonti- ja hakutilanteissa. Päivittäiset keskustelut ovat tärkeimpiä arjen yhteistyön hetkiä, joissa korostuu vastavuoroisuus. Päivittäisissä keskusteluissa kerrotaan, mitä lapsi on tehnyt, miten hän on toiminut eri tilanteissa, ja mitä mahdollisesti tutkinut, oivaltanut ja oppinut. Käytössä on erilaisia tapoja kirjata lapsen päivän tapahtumia ja havaintoja lapsen päivästä, minkä ansiosta jokainen työntekijä tietää kertoa lapsen päivästä huoltajalle. Vastuu vuorovaikutuksen rakentamisesta on henkilöstöllä. Lapsen ja perheiden elämän muutostilanteissa käydään tarvittaessa keskusteluja lapsen arjen sujumisesta ja sitä edesauttavista tekijöistä.

Päivittäisten kohtaamisten lisäksi huoltajien osallisuus konkretisoituu vasukeskusteluissa, vanhempainilloissa, yhteisissä juhlissa ja tapaamisissa, sekä huoltajille suunnatussa raatityöskentelyssä. Näissä tilanteissa huoltajia kannustetaan tuomaan esiin omia ajatuksiaan, ideoitaan ja kysymyksiään, sekä osallistumaan toiminnan suunnitteluun.

Henkilöstö käyttää ensisijaisena viestintävälineenä varhaiskasvatuksen Daisy toiminnanohjausjärjestelmän viestintää. Daisyn lisäksi huoltajien kanssa viestitään monikanavaisesti puhelimitse, sekä sähköpostin ja Teamsin välityksellä. Ryhmien suunnitelmista ja toiminnasta, sekä koko kaupungin varhaiskasvatuksen asioista tiedottaminen tapahtuu Daisy-toiminnanohjausjärjestelmän viestintää ja kaupungin verkkosivuja hyödyntäen.

3.3.2. Yhteistyö eri tahojen kanssa

Yhteistyön tavoitteena on varmistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen ja kehittäminen. Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet¹⁰⁵. Yksityisen palveluntuottajan on tarpeen mukaan toimittava monialaisessa yhteistyössä¹⁰⁶.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi muusta opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, katsomusyhteisöt kuten seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

104 Varhaiskasvatuslaki 20 §

105 Varhaiskasvatuslaki 7 §

106 Varhaiskasvatuslaki 7 §

Kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien sekä kuntien välinen yhteistyö ja sen kehittäminen on tärkeää. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat kehittää toimintaansa yhteistyössä korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten ja viranomaisten kanssa¹⁰⁷.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös lastenneuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä¹⁰⁸.

Monialaisen yhteistyön tavoitteet, rakenteet ja toimintatavat

Yhteistyön tavoitteena on varhaiskasvatuksen kehittäminen, sekä lasten hyvinvoinnin lisääminen yhteisen tiedon jakamisen ja muodostamisen avulla ennakoivasti ja ehkäisevästi. Tavoitteena on auttaa perheitä oikea-aikaisesti ja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Työtä tehdään yhdessä perheiden kanssa kunnan, hyvinvointialueen, seurakunnan ja eri järjestöjen verkostoja hyödyntäen.

Varhaiskasvatus, huoltaja ja neuvola tekevät yhteistyötä lapsen kasvun ja kehityksen tukemiseksi. Varhaiskasvatuksen henkilöstö täyttää etenkin ennen lapsen 4-vuotistarkastusta yhdessä huoltajien kanssa 4-vuotislomakkeen, jonka huoltajat vievät mukanaan lapsen 4-vuotis-tarkastukseen. Neuvolasta lähetetään varhaiskasvatukselle neuvolan havainnot 4-vuotistarkastuksen jälkeen huoltajien mukana. Yhteistyötä tehdään myös muissa ikävaiheissa, tarpeen mukaan.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja havainnoi lapsiryhmän arkea ja toimii asiantuntijana tuen tarpeen tunnistamisessa. Erityisopettaja toimii samalla henkilöstön ja huoltajien kasvatustyön tukena. Hän osallistuu lapsen palavereihin, tukitoimien suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin, sekä tekee tiivistä yhteistyötä huoltajien ja lasta hoitavien ja kuntouttavien tahojen kanssa.

Yksi moniammatillisen työn muodoista on Minun tiimini, jossa ammattilaiset ja huoltajat pohtivat yhdessä ratkaisuja perheen arjen haastaviin tilanteisiin. Tiimin osallistujat kootaan perheen tarpeiden mukaisesti, esimerkiksi varhaiskasvatuksesta ja hyvinvointialueen työntekijöistä. Perheen arkeen, vanhemmuuteen, nepsy-asioihin tai vanhempien parisuhteeseen ja eroon liittyvistä kysymyksistä ja huolista voi jättää yhteydenottopyynnön lapsiperheiden palveluohjaajalle PYYDÄ APUA-napin kautta. Palvelu löytyy hyvinvointialueen nettisivuilta. Varhaiskasvatus osallistuu aktiivisesti Akaan kaupungin hyvinvointisuunnitelman laatimiseen, toteuttamiseen, arviointiin ja kehittämiseen. Hyvinvointisuunnitelma laaditaan Akaan kaupungissa valtuustokausittain. Hyvinvointisuunnitelma on johtamisen väline, jonka avulla edistetään kaupungin asukkaiden hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta.

Akaan kaupungin varhaiskasvatuksessa henkilöstö tekee tiivistä yhteistyötä kulttuuri- ja kirjastopalveluiden kanssa. Kirjastopalvelut järjestävät satutunteja, kirjavinkkausta ja kirjakassitoimintaa, sekä kierrättävät hyväkuntoiset poistetut kirjat päiväkodeille. Yhteistyö ruoka- ja siivouspalveluiden kanssa on päivittäistä.

¹⁰⁷ Varhaiskasvatuslaki 7 §

¹⁰⁸ Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 7, 9 ja 13 § sekä varhaiskasvatuslaki 7 §

3.4. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Paikallisesti tarkennetaan

- varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja toteuttaminen sekä arvioinnin käytännöt
- inklusiivisten toimintatapojen kehittäminen ja toteuttaminen
- varhaiskasvatuksen käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt
- huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteet ja käytännöt
- monialaisen yhteistyön tavoitteet, rakenteet ja toimintatavat
- mahdollinen toiminnan kehittämisen yhteistyö muiden tahojen kanssa: kuntien ja muiden varhaiskasvatuksen järjestäjien, viranomaisten, korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten sekä järjestöjen kanssa
- eri yhteistyömuotojen arvioinnin käytännöt
- miten kiusaamista, väkivaltaa, syrjintää ja häirintää ehkäistään esimerkiksi laatimalla yhteiset säännöt ja toimintatavat yhdessä varhaiskasvatusyhteisön kesken
- miten kiusaamiseen, väkivaltaan, syrjintään ja häirintään puututaan ja miten toimenpiteiden toteutumista seurataan ja arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii, että kukin varhaiskasvatuksen toimintayksikkö voi täsmentää toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä. Täsmennykset voidaan kirjata paikalliseen suunnitelmaan varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti.

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

4.1. Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 1). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Tavoitteellisen ja inklusiivisen toiminnan perustan luovat arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5), niihin pohjautuva toimintakulttuuri (luku 3) sekä monipuoliset oppimisympäristöt (luku 3.2), yhteistyö (luku 3.3), työtavat (luku 4.3) ja lapsen tuki (luku 5). Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvuympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös luvussa 4.5 kuvatut oppimisen alueet. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (luvut 4.2 ja 7). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua (luku 2.7).

Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita tarkennetaan paikallisella suunnittelulla (luku 1.2). Tavoitteita tarkennettaessa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, niiden henkilöstörakenne ja muut ominaispiirteet. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sitä tarkentava paikallinen suunnittelu sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat (luku 1.3) ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.

Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, paikallinen vasu ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat ohjaavat Akaan varhaiskasvatuksessa toteutettavaa pedagogiikkaa. Päiväkotien johtajat suunnittelevat, toteuttavat, valvovat, arvioivat ja kehittävät yksikkönsä pedagogista toimintaa yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Akaan varhaiskasvatuksessa toteutetaan vasuperusteista varhaiskasvatusta. Henkilöstö on sitoutunut edistämään lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia, kunnioittaen yksilöllisyyttä ja korostaen terveen itsetunnon vahvistamista.

Osallisuuden pedagogiikka rakentuu yhteisön jäsenten (lapset, huoltajat, henkilöstö) välisestä avoimuudesta ja vuorovaikutuksesta. Luottamus ja kunnioitus syntyvät toiselle annetusta ajasta, kiireettömästä, läsnä olevasta ja kuuntelevasta kohtaamisesta, joka välittää arvostamista ja mahdollistaa palautteen antamisen. Osallisuuden toteutuessa yhteisön jäsen kokee itsensä merkitykselliseksi ja tiedostaa omat vaikutusmahdollisuutensa ja toimintakykynsä. Aito ja kuunteleva vuorovaikutus ja läsnäolo auttavat henkilöstöä edistämään lasten ja huoltajien osallisuuden tunnetta ja kuulluksi tulemisen kokemusta. Osallisuuden pedagogiikka vahvistaa lapsen itsetunnon kehittymistä ja lapsen vaikutusmahdollisuuksia. Jokainen lapsi on osaava ja kykenevä.

Toimiminen pienemmissä ryhmissä edistää lapsilähtöisen toiminnan toteutumista, keskustelua, pohdintaa, neuvottelua ja ihmettelyä. Pienryhmässä jokainen lapsi tulee kuulluksi ja kohdatuksi. Lasten leikit ja ideat näkyvät ja kuuluvat. Painopisteenä kaikessa arjen toiminnassa on vuorovaikutus lasten, huoltajien, henkilöstön ja yhteistyötahojen kanssa. Kaikkien lasten kuulluksi tuleminen varmistetaan, jotta kaikki äänettömätkin toiveet tulevat huomioiduiksi.

Pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen pohjautuu lasten mielenkiinnon kohteiden selvittämiseen ja osallisuuden tunteen mahdollistamiseen. Lapsia havainnoidaan aktiivisesti yksilöinä ja ryhmän jäsenenä mm. leikissä ja toiminnassa mukana ollen. Lapsihavainnoin, pienryhmätoiminnan ja lasten vasuista nousevien pedagogisen toiminnan tavoitteiden pohjalta laaditaan ryhmän pedagoginen toimintasuunnitelma. Ryhmät käyttävät erilaisia työvälineitä havaintojen, dokumentoinnin, ideoiden keräämiseksi ja käyttämiseksi suunnittelun ja toiminnan pohjaksi. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Toimintaympäristöä suunnitellaan ja muokataan, sekä leikkiä rikastutetaan yhdessä lasten kanssa.

Pedagogisen toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen periaatteita sekä seurannan ja arvioinnin käytäntöjä

Päiväkodit

Lasten vasuissa ja ryhmän toimintasuunnitelmassa tavoitteet asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Ryhmän toimintasuunnitelmat tehdään lasten ikään, vahvuuksiin ja kiinnostuksen kohteisiin perustuen. Toimintasuunnitelmien sisältöä muokataan ja kehitetään jatkuvasti lasten ajankohtaiset tarpeet huomioiden.

Lapsen vasujen ja ryhmän toimintasuunnitelman tavoitteita ja toteutumista arvioidaan jatkuvasti, ja keskitetysti kevätkaudella tulevaa kautta varten. Akaan vasun sisällöt yhtenäistävät varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa kunnallisesti ja yksiköittäin. Toisaalta lasten vasuista muodostuvat ryhmien toimintasuunnitelmat ovat keskenään erilaisia, koska ne perustuvat pääosin ryhmän lasten vasuihin, kiinnostuksen kohteisiin ja lasten tuen tarpeisiin.

Perhepäivähoito

Akaan vasu on laadittu yhteisenä perhepäivähoitoon ja päiväkoteihin. Kuten päiväkodeissa, myös perhepäivähoidossa toteutettavaa pedagogiikkaa ohjaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, paikallinen vasu ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat.

Perhepäivähoitaja vastaa ryhmänsä toiminnan suunnittelusta. Tarvittaessa suunnittelun tukena toimii perhepäivähoitajan esihenkilö. Perhepäivähoitajille järjestetään kuukausittain yhteisiä tapaamisia, joissa he saavat vertaistukea ja jakavat ideoita. Esihenkilö tarjoaa tapaamisissa tukeaan arjen haasteisiin, sekä ylläpitää pedagogista keskustelua.

4.2. Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (luku 1.3). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapselle annettavan tuen tarpeiden arvioinnissa (luku 5).

Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia, henkilöstön toiminnan itsearviointia (luku 7.1) sekä toimintakulttuurin kehittämistä.

Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on Akaan varhaiskasvatuksessa tärkeä osa-alue. Sen avulla mahdollistetaan etenkin lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen. Varhaiskasvatuksessa hyödynnetään toiminnanohjausjärjestelmä Daisyn pedagogisen dokumentoinnin sähköistä työkalua. Järjestelmän avulla pystytään välittämään kuvia huoltajille, ja heidän kauttaan yhdessä lasten kanssa katsottavaksi.

Ryhmän henkilöstö osallistaa lapsia dokumentointiin. Valokuvien tallentamisen ja jakamisen lisäksi pedagogista dokumentointia toteutetaan ryhmissä monin eri tavoin ottaen huomioon lasten ikä, mielenkiinnon kohteet, sekä ryhmän henkilöstön vahvuudet. Päiväkodin ryhmätiloissa pedagogisen toiminnan suunnittelun ja dokumentoinnin pohjana toimii pedagogisen toiminnan viitekehyskuva, jonka yhteyteen kirjataan säännöllisesti tekemisiä ja asioita, jotka syntyvät lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja toiminnassa.

Monipuolisen havainnoinnin avulla henkilöstö kuvaa lasten leikkiä, oppimista, tunneilmaisua, tapaa ajatella ja kohdata ilmiöitä (ryhmänä ja yksilöinä) sekä ryhmän oppimisen tapoja ja oppimisprosesseja. Varhaiskasvatuksen arjessa nähdään jokaisen hetken pedagoginen tärkeys.

Dokumentoinnin avulla saatavaa tietoa hyödynnetään mm. pedagogisen toiminnan suunnittelussa sekä havainnoinnin ja arvioinnin tukena. Havainnoinnin keskeiset tekijät kirjataan lasten yksilöllisiin vasuihin ja ryhmän toimintasuunnitelmiin. Havainnointiin ja lasten mielenkiinnon kohteisiin perustuen henkilöstö muokkaa ja arvioi oppimisympäristöjä, lapsen hyvinvointia, oppimista ja inklusiivisuutta tukevaksi. Henkilöstölle dokumentaatio toimii ammatillisen kasvun välineenä. Dokumentointi haastaa henkilöstöä keskustelemaan ja arvioimaan omaa toimintaansa, toimintakulttuuria ja työmenetelmiä.

4.3. Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättämään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Lasten aloitteet voivat olla kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

Akaan varhaiskasvatuksessa toimitaan pienemmissä ryhmissä. Isojen ryhmien sijaan lapset toimivat päivän aikana mahdollisimman paljon pienemmissä kokoonpanoissa, jotka ovat joustavia ja arjessa helposti muokattavia. Akaassa lasten osallisuuden ja ideoinnin mahdollistavat toimintatavat ovat toiminnan keskiössä: ohjatun toiminnan lisäksi lapsille annetaan varhaiskasvatuksen arjessa paljon aikaa leikkimiselle, tutkimiselle ja liikkumiselle. Henkilöstö huolehtii, että lapsilla on mahdollisuus monipuoliseen toimintaan koko päivän ajan. Välineet ja materiaalit ovat esillä ja lasten saatavilla omaehtoiseen leikkiin, yhteisiin sääntöleikkeihin, kädentaitoihin tai vaikka liikuntaan.

Digitaaliset työtavat ja välineet ovat varhaiskasvatuksessa luonnollinen osa arkea ja monipuolista pedagogiikkaa.

4.4. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota kaikille lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelemään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtap. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittelyssä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhauselekkien esimerkiksi hyppy-, heitto- ja kiinniottoleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit sekä digitaaliset välineet ja sovellukset tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustele leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

Leikin pedagogiikka

Akaan varhaiskasvatuksessa leikki on lasten toiminnoista ja pedagogisista toimintatavoista keskeisin ja ensisijaisin. Leikki saa näkyä ja kuulua varhaiskasvatuksen jokapäiväisessä arjessa. Pienemmissä ryhmissä toimiminen mahdollistaa lasten leikille rauhan sekä lapselle kuulluksi ja nähdyksi tulemisen kokemuksen.

Henkilöstö tarjoaa lapsille mahdollisuuden leikkiin ja tarttuu aktiivisesti lasten itse ideoimiin ja rakentamiin päivittäisiin sisä- ja ulkoleikkeihin. Leikeille annetaan aika, mahdollisuus ja puitteet kehittyä ja jatkaa pitkäkestoisesti. Akaan varhaiskasvatuksessa kaikki leikit ja leikkiroolit ovat kaikkia lapsia varten. Leikkeihin mukaan pääseminen ja niissä tasavertaisena toimiminen vaikuttaa lapsen kokemaan osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemukseen. Henkilöstö on läsnä leikkimällä lasten kanssa ja havainnoimalla leikkiä. Sensitiivisyyden ja tunneälyn avulla aikuinen oivaltaa millaiseen rooliin häntä leikeissä milloinkin tarvitaan. Henkilöstö pysyy näin tietoisena siitä mitä ja miten lapset leikkivät, sekä mistä lapset leikeissä puhuvat.

Leikkiympäristöjä muokataan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Henkilöstö huolehtii, että lasten tasolla on saatavilla riittävästi monipuolisia ja ikätasoisia leluja, materiaaleja ja välineitä. Joustavalla päiväjärjestyksellä mahdollistetaan sisä- ja ulkoleikit päivän kaikkina aikoina. Kaikki päiväkodin turvallisiksi leikkiympäristöksi arvioidut tilat ovat lasten käytössä. Leikeissä hyödynnetään viikoittain lähiympäristön leikkipuistoja ja metsiä.

Lasten leikkejä havainnoidaan ja dokumentoidaan aktiivisesti, ja henkilöstö myös aktiivisesti osallistuu lasten leikkeihin. Havaintojen pohjalta leikkejä kehitetään, tuetaan ja rikastetaan lasten tarpeiden ja mielenkiinnonkohteiden pohjalta. Lasten toiveet otetaan huomioon uusien leikkivälineiden hankinnoissa.

Henkilöstö on inklusiivisuuden periaatteiden mukaisesti turvaamassa, että jokainen lapsi saa olla tasavertaisena jäsenenä osallisena leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstö havainnoi, tukee, ja tarvittaessa ohjaa leikkejä ja niissä tapahtuvia ristiriitatilanteita.

4.5. Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden¹⁰⁹ mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn.

Oppimisen alueita yhdistelevä ja soveltava pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielipiteet, mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

4.5.1. Kielten rikas maailma (001)

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.7). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Kasvatuksessa ja opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä, ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään luvussa 4.6.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Kuvio 2. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin. Tarvittaessa lapsia tuetaan käyttämään omaa vaihtoehtoista kommunikaatiotapaa osana ryhmän vuorovaikutusta.

Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisesti kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa ja sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikkillisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

Kielten rikas maailma

Akaan varhaiskasvatuksessa lapsia ohjataan ja tuetaan kaikilla kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla. Lapsia kannustetaan ilmaisemaan ajatuksiaan ikätasoisesti, ja myös lapsen non-verbaaleja viestejä tulkitaan aktiivisesti. Lapsia kannustetaan vuorovaikutukseen muiden kanssa, kuitenkin myös oma tila ja tarve huomioiden.

Lasten kielen ymmärtämisen taitojen kehittymistä tuetaan runsaalla toiminnan mallintamisella, sekä sanoittamisen, tukikuvien ja viittomien avulla. Puheen tuottamisen ja kielen ymmärtämisen taitoja havainnoidaan ja seurataan aktiivisesti.

Kielen käyttötaitoja harjoitellaan erilaisten tekstien parissa, ja varhaiskasvatusryhmät tekevätkin paljon yhteistyötä Akaan kirjastojen kanssa. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen, mikä osaltaan varmistaa monipuolisen sanavaraston ja kielitietoisuuden kehittymistä.

4.5.2. Ilmaisun monet muodot (002)

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen, käsityöllisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa, kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan ja soitetaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoitamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, hienomotorisia taitoja, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta sekä muotoilua harjoitellaan lapsille soveltuvien käsityön teknisen työn ja tekstiilityön työtapojen avulla. Näitä työtapoja voivat olla esimerkiksi rakentelu, muovailu, leikkaaminen, naulaaminen, sahaaminen ja ompelu. **Käsityöllisen ilmaisuuden** tavoitteena on tarjota lapsille kokeilun, tutkimisen, yhteisöllisen tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia käsityön tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten kanssa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen** ja **keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä. Lapset saa kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

Ilmaisuuden monet muodot

Akaan varhaiskasvatuksessa taidekasvatus kuuluu osana lasten kulttuurisen osaamisen tukemiseen. Lapsille tarjotaan sekä spontaaneja että suunniteltuja mahdollisuuksia musiikilliseen, kuvalliseen, käsityölliseen, sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun. Lapset saavat kokeilla, tutkia, tehdä ja harjoitella eri taidekasvatuksen alueiden välineitä ja tekniikoita. Varhaiskasvatuksessa hyödynnetään monipuolisesti henkilöstön, lasten ja sidosryhmien taiteellisen erityisosaamisen alueita. Myös paikallisia kulttuurikohteita hyödynnetään aktiivisesti.

4.5.3. Minä ja meidän yhteisömme (003)

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden** sekä **median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 2.7).

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystävyyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Lasten kanssa voidaan tarkastella myös laajemmin uskontoja ja katsomuksia. Vastaavasti tarkastellaan uskonnottomuutta. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa

tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä, esimerkiksi syntymästä ja kuolemasta.

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (ks. luku 2.7).

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

Minä ja meidän yhteisömme

Akaan varhaiskasvatuksen viitekehys on suomalainen kasvatus- ja opetuskulttuuri, joka huomioi perheiden moninaisen kulttuuriperinnön. Varhaiskasvatuksessa tutustutaan muihin kulttuureihin esimerkiksi lapsiryhmässä olevien lasten kulttuuritaustat huomioiden. Lasten kanssa tutustutaan myös eri maiden kieliin, uskomuksiin ja tapoihin. Akaan kaupungin henkilöstön tuottama varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitoutumatonta. Varhaiskasvatukseen ei sisälly vakaumuksellista tai uskonnon harjoitukseen liittyviä toimintoja kuten rukouksia.

Kulttuurikasvatusta tukee myös katsomuskasvatus, jota toteutetaan jokaisen perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatuksessa tärkeimmät yhteistyökumppanit ovat lasten huoltajat, jotta kaikki lapsiryhmässä edustettuina olevat katsomukset tulisivat huomioiduksi. Eri uskontoihin, katsomuksiin ja uskonottomuuteen tutustutaan, ja niihin liittyville lasten kysymyksille ja ihmettelylle annetaan tilaa. Luottamuksellinen ja avoin yhteistyö auttaa henkilöstöä tuomaan lasten erilaisia katsomustaustoja osaksi lapsiryhmän toimintaa.

Huoltajien lisäksi yhteistyötä tehdään paikallisten toimijoiden kanssa. Nämä voivat tarjota oppimista rikastavia ympäristöjä kuten tiloja lapsiryhmän tutustuttavaksi ja asiantuntijuutta henkilöstölle katsomusten maailmaan liittyvissä kysymyksissä. Akaan kaupungin varhaiskasvatus noudattaa katsomuskasvatuksessaan Opetushallituksen ohjeistusta varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksesta.

Eettisten taitojen kehittymistä pidetään Akaan varhaiskasvatuksessa erittäin tärkeänä. Lasten kanssa opetellaan ikätasoisesti hyviä ja toista kunnioittavia kaveritaitoja sekä oikeudenmukaisuutta. Lasten kanssa käsitellään ikätasoisesti ja hienotunteisesti moninaisuutta niin ihmisten, sukupuolten kuin perheiden osalta: ihmiset ovat erilaisia, mutta samanarvoisia.

4.5.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni (004)

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelunsa** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Keskeisiä matematiikan osa-alueita ovat matemaattiset ajattelu- ja päättelytaidot, lukukäsite ja laskemisen taidot, aritmeettiset taidot, geometriset taidot, mittaaminen ja aika sekä näihin liittyvät käsitteet. Matemaattisen ajattelun kehittyminen on yhteydessä avaruudelliseen hahmottamiseen sekä kielellisiin ajattelun taitoihin. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä ilmeneviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitettä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikoja havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävää elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto, esimerkiksi metsä, puisto, niitty tai ranta-alue voi olla myös esteettisen kokemuksen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävään elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin. On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa omilla teoillaan vaikuttaa kestävään elämäntapaan mutta ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsina liian suurta vastuuta kestävä elämäntavan ylläpitämisestä.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan digitaalisiin laitteisiin ja sovelluksiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja tai soittimia ja muita arjen teknologisia ratkaisuja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen henkilöstö kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön ja ympäristön monimuotoisuutta ja harjoittelee siellä toimimista. Asiaa lähestytään eettisen ajattelun, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden sekä median näkökulmista. Arvokasta kulttuuriperinnettä siirretään tuleville sukupolville esim. keskustelujen ja vierailujen avulla. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä, sekä yhteistyökumppaneita, vierailijoita ja lähiympäristön tapahtumia.

4.5.5. Kasvan, liikun ja kehityksen (005)

Kasvan, liikun ja kehityksen -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikkumisen iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveelle kasvulle, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikkumisen tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattua liikkumista. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesääntelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoiltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikojia tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenaikalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikkumisella on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikkumisen ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömisestä kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruokakasvatus tukee kestävästä elämäntavasta ja vahvistaa lasten ymmärrystä esimerkiksi ruoan alkuperästä, merkityksestä ja arvosta. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- ja ulkoilutilanteet. Lasten ikätaidoista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

Kasvan, liikun ja kehityn

Liikkuminen

Akaan kaupungin varhaiskasvatuksessa kiinnitetään huomiota lasten päivittäiseen liikkumiseen. Lasten liikkuminen ja fyysinen aktiivisuus nähdään kokonaisvaltaisena osana varhaiskasvatuksen arkea, ei ainoastaan ohjattuina liikuntahetkinä. Jokaisessa varhaiskasvatussyksikössä pyritään takaamaan 2/3 päivittäisestä fyysisen aktiivisuuden suosituksesta.

Kaikissa Akaan varhaiskasvatussyksiköissä liikutaan aktiivisesti. Tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle lapselle liikkumisen ilo sekä riittävä fyysinen aktiivisuus. Henkilöstö innostaa lapsia ideoimaan, kokeilemaan ja kehittämään uusia liikuntamuotoja ja -tapoja. Perheitä kannustetaan liikkumaan omatoimisesti ja arjessa pidetään yllä liikuntapuhetta. Akaan varhaiskasvatuksessa hyödynnetään Liikkuvan varhaiskasvatuksen materiaaleja ja työkaluja toiminnan suunnittelussa, seurannassa ja arvioinnissa. Kokeiluluontoisesti käytössä on luonto-/retkireppuja ja vapaita salivuoroja perheiden käyttöön. Kirjasto lainaa perheille liikuntapalveluiden kanssa yhteistyössä hankkimiaan erilaisia liikuntavälineitä.

Monipuoliset liikkumiseen kannustavat välineet ja materiaalit pidetään lasten saatavilla, ja lasten liikkumiseen liittyviin aloitteisiin vastataan aktiivisesti. Varhaiskasvatuksen arjessa vältetään passiivista odottelua ja turhaa istumista. Lasten kehitykselle tärkeiden motoristen taitojen kehittymistä havainnoidaan ja tuetaan. Kaupungin jokaisessa päiväkodissa toimii nimetty liikuntavastaava, joka huolehtii, että yksikön toimintaa suunniteltaessa huomioidaan liikkumisen näkökulma. Henkilöstö osallistuu säännöllisesti liikkumiseen liittyviin täydennyskoulutuksiin.

Ruokailu

Akaassa lapsia ohjataan ruokien maailmaan kaikkien aistien kautta. Ruokakasvatus pohjautuu Sapere-menetelmään, joka tulee latinan kielestä ja tarkoittaa maistua ja tuntea makua. Lapsille annetaan mahdollisuus tutustua uusiin ruoka-aineisiin ja ruokakulttuuriin omien kokemustensa perusteella. Lasten kanssa tutkitaan, ihmetellään ja opitaan ymmärtämään ruuan reitti pellolta pöytään. Ruokakulttuureihin ja ruokailmiöihin tutustutaan yhdessä, sekä mietitään omia ruokavalintoja. Lasten kanssa keskustellaan ravinnon eettisistä ja ympäristöllisistä vaikutuksista, sekä innostutaan ruuasta ja syömisestä. Varhaiskasvatuksen ruokatarjonnassa on kasvatettu kotimaisen ja kasvisruoan osuutta, sekä vähennetty sokerin määrää.

Akaan varhaiskasvatus ja ruokapalvelut toimivat ruokakasvatusasioissa yhteistyössä. Päiväkotiatieriat valmistetaan keskuskeittiössä ravitsemussuositusten mukaisesti ja lapset saavat vaikuttaa ruokalistojen suunnitteluun. Erityisruokavalioita tarjotaan terveydellisistä, eettisistä tai uskonnollisista syistä. Keskuskeittiö on toteuttanut varhaiskasvatukseen teemapäiviä esim. satokausitori, pizzapäivä tai välipalalle jokin ajankohtainen tuote kuten laskiaispulla. Lapselta lähteneestä aloitteesta on myös toteutettu hampurilaispäivä koko varhaiskasvatukselle. Ruokakasvatuksessa huomioidaan juhlapyhät perinteitä kunnioittaen niin, että lapsilla on mahdollisuus tutustua perinteisiin ruokiin ja makuihin samalla, kun tarjolla on tutumpaa ruokaa.

Ruokapalveluiden ja varhaiskasvatuksen välisen ruokapalveluohjelman käyttöönoton tavoitteena on ruokahävikin vähentäminen. Tavoitteen saavuttamisessa tärkeää on huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö lasten läsnäolojen ennakoimisessa ja huoltajien tekemien sähköisten hoitoaikavarausten ajantasaisuudessa.

Varhaiskasvatuksessa lasta ei pakoteta syömään. Syöminen perustuu aina vapaaehtoisuuteen ja lapsen omaehtoisuuteen. Lapsen jättäessä aamupuuron tai lounaan syömättä, hän saa kuitenkin leivän, maidon tai muut lisukkeet. Leipä ja maito tarjotaan aina samanaikaisesti ruoan kanssa. Lapset ottavat ruoan itse, ikätasonsa mukaisesti.

Ruokailutilanteet ovat kiireettömiä ja tasapainoisia yhteisiä oppimis- ja kasvatustilanteita varhaiskasvatukseen arjessa. Ruokailutilanteissa on aikaa ja mahdollisuus yhteiselle keskustelulle ja ihmettelulle. Ruoka puhumisen tavalla on suuri merkitys lasten suhtautumiseen ruokaan ja ruokailutilanteisiin. Aikuinen on läsnä ja esimerkkinä ruokailutilanteissa. Ruokailutilanteita porrastetaan ja hyödynnetään ruokailua pienemmissä ryhmissä.

4.6. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös romanikielellä¹¹⁰. Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielisissä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä **ruotsia** että **suomea**. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa¹¹¹. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttää ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa.

110 Varhaiskasvatuslaki 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 88–89 sekä viittomakielilaki (359/2015)

111 Suomen perustuslaki (731/1999) 17 § 3 momentti

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti ja pedagogisesti suunniteltuna kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä erilaisissa kasvatusta ja opetustilanteissa. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuväline. Kielen ymmärtämisen ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Lapsen kielen kehitykseen liittyvää suomen/ruotsin kieleen tutustumista ja opettelua ei tule rinnastaa varhaiskasvatukseen annettavaan tukeen (luku 5). Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksikielisuudelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielten ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkia, jolla varmistetaan molempipuolinen ymmärrys.

4.6.1. Kaksikielinen varhaiskasvatus

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikään tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Kaksikielinen varhaiskasvatus jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisen tai monikielisessä ympäristössä.

Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy varhaiskasvatuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa varhaiskasvatuksessa ja jatkuu perusopetuksen loppuun. Varhaiskasvatuksen kieli, esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatus toteutetaan pääosin kielikylpykielillä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Toiminnassa pyritään siihen, että kukin henkilöstöön kuuluva käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä: joko kielikylpykieltä tai kieltä, jolla varhaiskasvatus on järjestetty. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkiellellään. Tavoitteena on valmius siirtyä kielikylpynä toteutettuun esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatuslaissa säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat kielen kehitykselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan varhaiskasvatuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Varhaiskasvatuksen järjestäjä harkitsee tapauskohtaisesti huoltajan kanssa keskustellen, milloin tällainen järjestely tukee lapsen kehitystä.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta varhaiskasvatuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön. Tavoitteena on valmius siirtyä joko kaksikieliseen tai suomen-/ruotsinkieliseen esiopetukseen ja perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jossa alle 25 prosenttia toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin varhaiskasvatuslaissa määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Tavoitteena on kieltenoppimisen tukeminen, lasten motivoiminen ja kielivalintojen monipuolistaminen. Lisäksi tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen esi- ja perusopetukseen tai muulla tavalla varhennettuun kieltenopetukseen.

Kielipesä

Kielipesätoiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, jossa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä. Kielipesätoiminnan periaatteet voivat olla kielikylvyn kaltaisia.

4.7. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Paikallisesti tarkennetaan seuraavia tavoitteita, sisältöjä ja periaatteita huomioiden lasten ikä ja kehitys sekä eri toimintamuotojen ominaispiirteet:

- pedagogisen toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen periaatteita sekä seurannan ja arvioinnin käytäntöjä
- varhaiskasvatuksen pedagogisen dokumentoinnin periaatteita ja käytäntöjä
- monipuolisten työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavia periaatteita
- käytäntöjä, jotka tukevat lasten leikkiä inklusiivisten periaatteiden mukaisesti
- oppimisen alueiden tavoitteita ja sisältöjä
- lasten mielenkiinnon kohteiden ja osallisuuden huomioon ottamisen tapoja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa
- eri kieli- ja kulttuuriryhmien varhaiskasvatuksen toteuttamista
- kaksikielisen varhaiskasvatuksen toteuttamista, mikäli sitä järjestetään
- vieras- ja monikielisten lasten suomen/ruotsin kielen oppimisen tukemista
- perheen kielivalintoihin ja äidinkielen tukemiseen liittyvää yhteistyötä ja käytäntöjä

Akaan kieli- ja kulttuuritietoinen varhaiskasvatuksen oppimisympäristö

Akaan varhaiskasvatuksessa huomioidaan eri kieli- ja kulttuuritaustaiset perheet. Varhaiskasvatukseen liittyvässä aloituskeskustelussa keskustellaan perheen kulttuuriperinteistä, katsomuksista, tavoista sekä lapsen mahdollisesta kaksikielisyydestä. Mikäli yhteistä kieltä huoltajien kanssa ei ole, pidetään aina erillinen aloitustapaaminen, jossa on mukana tulkki.

Lapsen varhaiskasvatusta toteutetaan ja suunnitellaan aina hänen kieli- ja kulttuuritaustansa huomioiden. Akaan varhaiskasvatuksessa on käytössä varhaiskasvatuksen erityisopettajien henkilöstölle laatima Akaan kieli- ja kulttuuritietoinen oppimisympäristö- opas. Oppaaseen on koottu käytännön asioita vieraskielisen lapsen varhaiskasvatuksen aloituksesta, sekä vieraskielisen lapsen kielenkehityksen tukemisen suunnitteluun, arviointiin ja seurantaan, sekä kulttuuri- ja kielitietoiseen pedagogiikkaan liittyviä asioita.

Akaan kaupungin varhaiskasvatuksessa tarjotaan suomenkielistä varhaiskasvatusta. Lasten tai huoltajien tarpeiden mukaisesti käytetään kunkin työntekijän taitojen mukaan myös muita kieliä ja tarvittaessa tulkkausapua. Varhaiskasvatus tukee osaltaan vieraista kieliympäristöistä tai kulttuureista tulleiden lasten kotoutumista ja suomen kielen ja kulttuurin oppimista ja omaksumista. Henkilöstö puhuu taitojensa mukaan lapselle tämän äidinkielellä tai perheen yhteisellä kielellä.

5. Lapsen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty¹¹². Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla, lapsiryhmässä toteutetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Lapsen tarvitsema tuki ja toimenpiteet kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

112 Varhaiskasvatuslaki 15 a §

5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä¹¹³ on velvollinen antamaan lapselle hänen tarvitsemaansa tukea päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Lapsen tuen tarve arvioidaan ja tukea järjestetään viivytyksettä. Tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus saada tukea omassa lapsiryhmässään erilaisin joustavin järjestelyin. Mikäli lapsen tuen tarpeet sitä edellyttävät, lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen pienryhmässä tai erityisryhmässä.

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen.

Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää tuen järjestämisen käytännöistä, toteuttamisesta, toimintatavoista ja arvioinnista päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi annettavan tuen vaikuttavuutta ja riittävyttä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää yhteistyörakenteista, vastuista ja toimintatavoista liittyen huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä monialaiseen yhteistyöhön. Monialaisen yhteistyön osalta päätetään myös työnjako eri toimijoiden kanssa tuen järjestämisessä. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi sitä edellyttää¹¹⁴.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että lapsen oikeus saada varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä tulkitsemis- ja avustamispalveluja ja apuvälineitä toteutuu¹¹⁵.

Päätöksen tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta¹¹⁶. Jos kyseessä on yksityisen palveluntuottajan järjestämä varhaiskasvatus, päätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta.

Jos tukea tarvitseva lapsi osallistuu useamman kuin yhden varhaiskasvatuksen järjestäjän¹¹⁷ varhaiskasvatukseen, on tuki suunniteltava, toteutettava ja arvioitava yhteistyössä¹¹⁸.

Tuen tarpeen arviointi, tuen antaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaan.

Toimipaikan johtaja vastaa varhaiskasvatuksessa annettavasta laadukkaasta tuesta, sen toteutumisesta ja henkilöstön ajantasaisesta osaamisesta lasten tuen tarpeita vastaavalla tavalla¹¹⁹. Johtaja huolehtii, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suunniteltu tuki arvioidaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa.

¹¹³ Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

¹¹⁴ Varhaiskasvatuslaki 15 d §

¹¹⁵ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

¹¹⁶ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

¹¹⁷ Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

¹¹⁸ Varhaiskasvatuslaki 15 b §

¹¹⁹ Varhaiskasvatuslaki 31 §

Lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä. Erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun ja arviointiin tarvittaessa. Erityisopettajan antama opetus toteutuu pääsääntöisesti ryhmässä toteutettavana opetuksena joko osa- tai kokoaikaisesti. Sitä voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena tai yhteisopetuksena lapsen ryhmän opettajan kanssa. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään myös henkilöstön ja huoltajien konsultoinnissa¹²⁰. Tukipalveluna järjestettävä erityisopettajan antama konsultaatio ja opetus suunnitellaan lapsen yksilöllisen tarpeen mukaan, ja se voi olla lyhyt- tai pitkäaikaista ja säännöllistä. Varhaiskasvatuksen opettajaksi ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettajaksi kelpoinen henkilö on vastuussa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavasta tuen suunnittelusta ja toteuttamisen arvioinnista.

Perhepäivähoitaja vastaa ryhmänsä lasten tuen toteuttamisesta. Tuen suunnittelu ja arviointi voidaan tehdä yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan ja/tai erityisopettajan kanssa¹²¹. Lapsen edun sitä edellyttäessä, voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa keskustella, että lapsi siirtyy päiväkotiin saadakseen tarvitsemaansa tukea.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia¹²², joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Tämä voi myös tarkoittaa esimerkiksi sitä, että avustaja auttaa muita lapsia, kun varhaiskasvatuksen opettaja toimii tukea tarvitsevan lapsen kanssa ja tuo vuorovaikutustilanteeseen lapsen yksilöllisiin tavoitteisiin liittyviä pedagogisia sisältöjä.

Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut

Akaassa tukea toteutetaan inklusiivisten periaatteiden mukaisesti yksilöllisillä, yhteisöllisillä ja oppimisympäristöön liittyvillä ratkaisuilla. Lasten tuen järjestämisessä huomioidaan pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset näkökulmat.

Tuen järjestäminen, suunnittelu ja arviointi tehdään tiiviissä yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa. Tuen toteutuksesta vastaa koko lapsiryhmän henkilöstö yhdessä muiden lapsen kanssa toimivien henkilöiden kanssa.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat (veot) toimivat kukin nimetyllä varhaiskasvatusalueella kehityksen ja oppimisen tuen asiantuntijoina. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja tekee säännöllistä yhteistyötä päiväkodin johtajan kanssa pedagogisen toiminnan ja lapsen tuen järjestämiseen, sekä lapsiryhmien muodostamiseen liittyvissä asioissa. Lapsiryhmiä muodostettaessa voidaan tarvittaessa pienentää lapsiryhmän kokoa tai lisätä ryhmään avustaja.

Ryhmäavustaja toimii lisäresurssina lapsiryhmässä ja ryhmäavustajan työnkuva laaditaan lapsiryhmän tarpeiden mukaisesti.

Tavoitteena on tarjota tukea varhain ja oikea-aikaisesti. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja havainnoi kokonaisvaltaisesti lapsiryhmän pedagogista toimintaa, lasten vahvuuksia, sekä tuen tarpeita ja oppimisympäristöä. Havaintojen pohjalta veot keskustelevat lapsiryhmän henkilöstön kanssa lapselle annettavan tuen toteutuksesta, tavoitteista, arvioinnista ja kehittämisestä sekä suunnittelevat yhdessä lapselle annettavaa tukea. Lapsille annettavan tuen toteutuksessa kiinnitetään huomiota henkilöstön perehdytykseen, tutkimukseen perustuvaan tietoon sekä riittävään osaamiseen ja sen varmistamiseen.

120 Varhaiskasvatuslaki 15 d §

121 Varhaiskasvatuslaki 15 c §

122 Varhaiskasvatuslaki 35 ja 38 §

5.2. Yhteistyö tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa sekä tarvitsemaansa tukea¹²³. Lapsen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

5.2.1. Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittävän tuen antamiseen. Huoltajan kanssa keskustellaan lapsen oikeudesta tukeen, tuen järjestämisen keskeisistä periaatteista sekä lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan¹²⁴.

Yhteistyö tuen aikana

Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö

Lapsen tukea ovat rakentamassa varhaiskasvatushenkilöstön kanssa yhteistyössä lapsen huoltajat ja tarvittaessa monialainen verkosto. Lapsen tuen vahvistaminen voi alkaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen perusteella tai huoltajan, neuvolan tai muun hyvinvointipalveluiden henkilöstön aloitteesta. Huoltajien kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta, tukitoimenpiteitä ja toteuttamista. Tarvittaessa käytetään tulkkipalveluita.

Lapsella on oikeus tukeen myös huoltajien ja henkilöstön erilaisista näkemyksistä huolimatta. Tuen tarvetta arvioitaessa ja suunniteltaessa selvitetään aina lapsen mielipide. Lapsen mielenkiinnonkohteet ja vahvuudet toimivat tuen suunnittelun pohjana ja niitä kartoitetaan lapsen ikään ja kehitysvaiheeseen sopivalla tavalla, esimerkiksi lasta havainnoimalla tai haastattelemalla kuvien avulla. Nämä, sekä huoltajien näkemykset kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan sekä esitykseen tuen tasosta.

Yhteistyön käytäntöjä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Henkilöstö miettii yhdessä huoltajien kanssa tarpeenmukaiset yhteistyötahot. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja työskentelee päiväkodissa osana lapsiryhmien arkea ja on näin ensisijainen taho tuen tarpeen arvioimisessa ja tukitoimien suunnittelussa. Monialainen yhteistyö järjestetään lapsen tarpeiden mukaan, jolloin tuen suunnitteluun voi osallistua esimerkiksi lapsen puheterapeutti, toimintaterapeutti ja/tai terveydenhoitaja. Monialaisen yhteistyön tavoitteena on luoda kokonaisvaltainen tuki lapsen kasvuun ja kehitykselle.

Kuntien välillä tai yksityiseen varhaiskasvatukseen siirtyvän lapsen varhaiskasvatussuunnitelma siirretään huoltajan luvalla uuteen varhaiskasvatustyksikköön. Mikäli huoltaja ei anna lupaa varhaiskasvatussuunnitelman siirtämiseen, siirretään varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömät tiedot. Tiedon siirrosta vastaa lähettävä taho.

Lapsen saadessa tehostettua tai erityistä tukea tehdään yhteistyötä esiopetuksen kanssa tuen jatkuvuuden varmistamiseksi varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Erityistä tukea tarvitsevien lasten tiedonsiirtopalaveri huoltajien ja muiden mahdollisten yhteistyötahojen kanssa järjestetään esiopetusta edeltävänä keväänä.

¹²³ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

¹²⁴ Varhaiskasvatuslaki 20 §

Jos lapsen tuen tarve on tiedossa ennen varhaiskasvatuksen aloitusta, varhaiskasvatuksen erityisopettaja on huoltajiin yhteydessä tarvittavan tuen kartoittamiseksi ja yhteistyön aloittamiseksi. Huoltajilla on tällöin myös mahdollisuus kysyä heitä askarruttavia asioita varhaiskasvatuksen aloittamiseen liittyen. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja tekee yhteistyötä varhaiskasvatuksen suunnittelijan ja päiväkodin johtajan kanssa sopivaa lapsiryhmää pohdittaessa. Ennen varhaiskasvatuksen alkamista voidaan järjestää myös yhteinen aloituspalaveri, johon huoltajien lisäksi osallistuvat ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Näin varmistetaan, että lapsella on tarvittavat tukitoimenpiteet käytössä heti varhaiskasvatuksen alkaessa.

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta¹²⁵. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia. Lapsen tuen toteuttamisen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön.

Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä¹²⁶.

5.2.2. Monialainen yhteistyö

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvonnan ja muiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen sekä muiden mahdollisten yhteistyötahojen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä¹²⁷.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun vastaavan tahon keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

Monialainen yhteistyö

Yhteistyön käytäntöjä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhdessä huoltajien kanssa mietitään muut tarvittavat yhteistyötahot. Monialainen yhteistyö järjestetään lapsen tarpeiden mukaan, jolloin tuen suunnitteluun voi osallistua esimerkiksi lapsen puheterapeutti, toimintaterapeutti tai terveydenhoitaja. Varhaiskasvatuksesta tehdään lapsen asioissa tarvittaessa yhteistyötä perus- ja erityistason terveydenhuollon palveluiden kanssa. Monialaisen yhteistyön tavoitteena on luoda kokonaisvaltainen tuki lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Tuen jatkuvuuden kannalta on tärkeää, että yhteistyö toimii myös erilaisissa siirtymävaiheissa, kuten lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen.

125 Varhaiskasvatuslaki 40–41 §

126 Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87–88

127 Varhaiskasvatuslaki 40–42 §

Lapsella, jonka oppimiskykyyn ja kokonaiskehitykseen vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi arvioidaan tarvitsevan tavanomaista enemmän aikaa esi- ja perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen, on tietyn edellytyksin oikeus varhennettuun oppivelvollisuuteen. Vamma voi tarkoittaa esimerkiksi näkö- tai kuulovammaisuutta, kehitysvammaisuutta, vaikeita kehityshäiriöitä tai laaja-alaisia oppimisen vaikeuksia.

Varhennetun oppivelvollisuuden tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisvalmiuksia niin, että hänellä on mahdollisuus oppia ja kehittyä täyteen potentiaaliinsa. Esiopetuksen alkamista voidaan varhentaa ja oppivelvollisuus voi alkaa vuotta säädettyä aikaisemmin tai lapsi voi käydä esiopetusta kaksi vuotta. Varhennetun oppivelvollisuuden perusteena tulee olla psykologinen tai lääketieteellinen lausunto, mutta lausunnon sisältö ei sido päätöksentekijää. Ennen päätöksen tekemistä huoltajia kuullaan asiassa. Päätöksen varhennetusta oppivelvollisuudesta tekee opetuspäällikkö yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.

5.2.3. Varhennettu oppivelvollisuus ja siihen liittyvä yhteistyö

Lapsi voi oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi tarvita varhennettua oppivelvollisuutta¹²⁸. Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen oppivelvollisuus alkaa esiopetuksessa¹²⁹ sinä vuonna, kun lapsi täyttää kuusi vuotta. Lapsella on oikeus saada esiopetusta myös varhennettua oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna¹³⁰. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi esiopetukseen 5-vuotiaana. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa varhennetusta oppivelvollisuudesta.

Kokonaiskuvan muodostamiseksi lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tulee tarkastella suhteessa lapsella ilmeneviin tuen tarpeisiin ja oppimisen edellytyksiin. Hallintopäätöksen valmistelussa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Varhennettua oppivelvollisuutta koskevaa päätöstä tehtäessä hyödynnetään lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja tai muuta vastaavaa selvitystä. Varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestäjä päättää varhennetusta oppivelvollisuudesta¹³¹ hallintolain mukaisesti ennen perusopetuksen alkamista. Varhennettuun oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisesta määrätään tarkemmin Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa¹³².

5.3. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtapoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia. Mikäli laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin annetaan lapsen tarpeen mukaisia tuen muotoja ja tukipalveluita¹³³. Tuki voi olla yleistä, tehostettua tai erityistä tukea¹³⁴ tuen muotojen ja tukipalveluiden määrästä ja intensiteetistä riippuen. Varhaiskasvatuksen tuen muodot tarkoittavat lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tukitoimia. Aloite lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta.

128 Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 §

129 Oppivelvollisuuslaki 3 §

130 Perusopetuslaki 26 a §

131 Oppivelvollisuuslaki 2 §

132 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 5.5.1

133 Varhaiskasvatuslaki 15 b ja 15 c §

134 Varhaiskasvatuslaki 15 a §

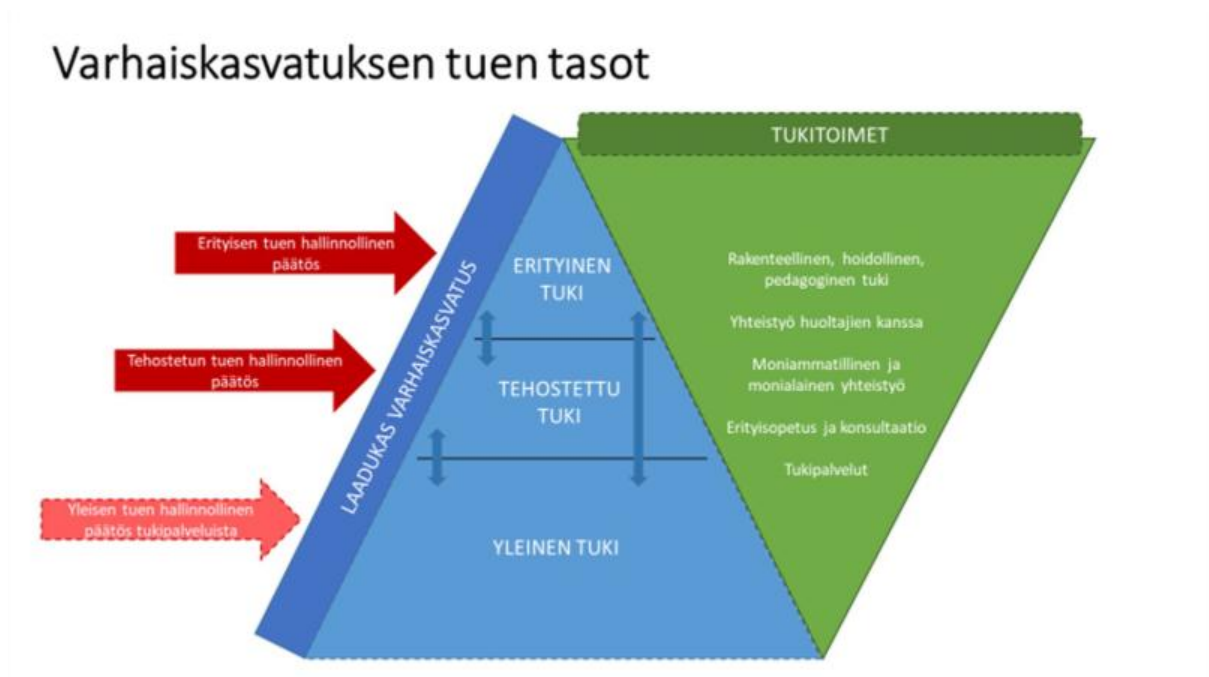
Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tuen saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa. Lapsella on myös oikeus tuen palveluihin ja apuvälineisiin tuen tarpeen mukaan¹³⁵. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa niistä tuen muodoista, kuten apuvälineistä, joita lapsi tarvitsee varhaiskasvatukseen osallistumiseensa. Tällaisia ovat esimerkiksi

- liikkumiseen ja muihin fyysisiin toimintoihin liittyvät järjestelyt, kuten pyörätuoliliuskat ja kaiteet tai
- lapsen kommunikaatioon, näköön, kuuloon, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen liittyvät apuvälineet, kuten kommunikointia tukevat lelut, digitaaliset sovellukset, pelit tai äänikirjat.

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti ja tuen tarve arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea. Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstön mitoituksessa¹³⁶.

Tuen toteuttaminen Akaan varhaiskasvatuksessa

Lähde; OKM Kirsi Alila

Jokaisella lapsella on oikeus saada riittävää tukea oikeaan aikaan. Kehityksen ja oppimisen tuki on osa laadukasta varhaiskasvatuksen toimintaa ja kuuluu kaikille sitä tarvitseville lapsille. Yleinen tuki koskee kaikkia varhaiskasvatuksen piirissä olevia lapsia ja sitä toteutetaan osana perustoimintaa, tavoitteena vaikuttaminen varhaisessa vaiheessa. Yleinen tuki tarkoittaa varhaiskasvatuksen laadukasta kokopäiväpedagogista arkea.

¹³⁵ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

¹³⁶ Varhaiskasvatuslaki 35 ja 38 §

5.3.1. Yleinen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Yleistä tukea toteutetaan lapsen omassa ryhmässä.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä pedagogisista, hoidollisista tai rakenteellisista tuen muodoista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen tuki on lyhytkestoista ja/tai intensiteetiltään matalampaa verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen. Lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia tai osa-aikaista erityisopettajan antamaa opetusta.

Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöksen antamista, vaan tukea annetaan aina tuen tarpeen ilmetessä. Yleinen tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön yhteistyössä. Tukipalveluista eli varhaiskasvatuksen erityisopettajan antamasta konsultaatiosta ja opetuksesta sekä tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, tehdään hallinnollinen päätös myös yleisessä tuessa¹³⁷. Tukipalveluita annetaan yksittäisinä tukimuotoina, mikäli lapsen yksilöllinen kehitys, oppiminen ja hyvinvointi sitä edellyttää.

Yleinen tuki

Ryhmän toiminnan perustana on lapsen hyvä arki ja laadukas kokopäiväpedagogiikka. Lapsen tuki rakentuu aina vahvan perustan päälle, johon koko kasvattajatiimi sitoutuu. Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin erilaisin pedagogisin ratkaisuin ja tukitoimin esim. ryhmän käytännöt, oppimisympäristö, materiaalit ja välineet. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä tuen muodoista, joiden tarve on lyhytkestoista ja/tai intensiteetiltään matalaa. Mahdollisista tukipalveluista, kuten tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä tekee hallintopäätöksen varhaiskasvatuspäällikkö.

Jokaisen ryhmän peruspedagogiikkaa ja yleisen tuen toteutumista arvioidaan ja kehitetään. Tiimin pedagogiikan ja oppimisympäristön kartoitukseen on käytössä erilaisia arviointimenetelmiä. Tarkasteltavina asioina ovat ilmapiiri, oppimisympäristön ja kasvatustoiminnan mukauttaminen, visuaalinen tuki, itsesäätely- ja tunnetaidot, kielitietoisuus sekä yhteistyö henkilöstön ja huoltajien kanssa. Tarvittaessa arviointimenetelmiä voidaan käyttää myös yksittäisen lapsen näkökulmasta arvioitaessa lapsen tuen tarvetta ja toimivuutta.

5.3.2. Tehostettu tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti ja yhteisöllisesti suunniteltuna tehostettuna tukena, kun yleinen tuki ei riitä. Tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Tukea annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja se aloitetaan heti tuen tarpeen ilmettyä. Tehostettua tukea annetaan niin kauan kuin lapsi tarvitsee sitä.

Lapsen tukea tehostetaan tuen suunnittelulla ja toteuttamistapojen lisäämisellä tai niitä vahvistamalla. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Oikea-aikaisesti annettu tehostettu tuki ennaltaehkäisee lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista.

Lapsen mahdollista myöhempää diagnoosia tai kuntoutuksen aloittamista ei voida käyttää tuen saamisen ehtona¹³⁸. Tehostetun tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹³⁹.

¹³⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

¹³⁸ HE 148/2021 vp, s. 32

¹³⁹ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

Tehostettu tuki

Tehostettu tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Tukea tehostetaan tuen suunnittelulla ja toteuttamistapojen lisäämisellä tai niitä vahvistamalla. Tehostettu tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Tuki voi olla lyhytkestoista tai pidempään jatkuvaa. Lapsen tukea suunniteltaessa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja huoltajien kanssa. Tarvittaessa tehdään monialaista yhteistyötä lapsen kanssa toimivien asiantuntijoiden kanssa. Lapselle annettava tuki toteutetaan lapsiryhmässä osana päivittäistä toimintaa. Tuen toteutuksesta vastaa ryhmän henkilöstö. Tehostettu tuki on oikea-aikaisesti annettuna ennaltaehkäisevää. Hallintopäätöksen tuen antamisesta tekee varhaiskasvatuspäällikkö.

5.3.3. Erityinen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti suunniteltuna erityisenä tukena, kun yleinen tuki tai tehostettu tuki ei riitä. Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästymisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen. Erityinen tuki on vahvin varhaiskasvatuksessa annettavan tuen taso. Lapsen tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla.

Lapsella on oikeus saada erityistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja on jatkuvaa ja kokoaikaista. Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹⁴⁰.

Erityinen tuki

Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästymisestä tai muusta merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen. Erityinen tuki on jatkuvaa ja kokoaikaista ja se muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista. Lapsen tuki suunnitellaan yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja huoltajien kanssa sekä tiiviissä monialaisessa yhteistyössä lapsen kanssa toimivien asiantuntijoiden kanssa. Tuki toteutetaan lapsiryhmässä osana päivittäistä toimintaa ja yhteistyössä veon kanssa. Tuen toteutuksesta vastaavat pääsääntöisesti ryhmän kasvattajat. Erityinen tuki on oikea-aikaisesti annettuna ennaltaehkäisevää. Hallintopäätöksen tuen antamisesta tekee varhaiskasvatuspäällikkö.

140 Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87–88

5.3.4. Tuen muodot

Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti¹⁴¹. Tuen muotoja voi toteuttaa samanaikaisesti heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tuen muodot suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia** ja **hoidollisia** tuen muotoja.

Lapsen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Lapsiryhmän kokoa muodostettaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu, tuen tarve ja taso sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Mikäli päiväkodissa tai perhepäivähoidossa on tehostettua tai erityistä tukea tarvitseva lapsi, tulee tämä ottaa huomioon lasten tai varhaiskasvatuslain mukaisen henkilöstön lukumäärässä¹⁴², jollei lasta varten ole henkilökohtaista tai ryhmäkohtaista avustajaa.

Pedagogisiin tuen muotoihin lukeutuvat toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärutmin luominen. Lapsen tukeen kuuluvat muun muassa sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat. Näitä voivat olla puhetta korvaavat kommunikaatiomenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten ja erityispedagogisten työtapojen ja menetelmien käyttöä. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvat myös varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.

Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia, erityispedagogisia menetelmiä voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko yhden lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana. Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Rakenteellisiin tuen muotoihin kuuluu lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyvän henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen. Rakenteellisia tuen muotoja ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan¹⁴³. Ryhmän henkilöstörakennetta voidaan vahvistaa esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajalla. Lapsimäärän pienentämisellä muutetaan henkilöstön ja lasten suhdelukua siten, että lapsen tukea voidaan suunnitellusti toteuttaa ja varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Lisäksi varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät tulkittamis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttäminen, esteettömyyden huomioiminen sekä pien- tai erityisryhmä voivat olla lapsen tarvitsemia rakenteellisia tuen muotoja.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon ja hoivaan. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa arvioidaan aina tapauskohtaisesti, voidaanko lääke- tai sairaudenhoito toteuttaa osana lapsiryhmän perustoimintaa. Jokaisen lapsen kohdalla tehdään lapsen tilanteen kokonaisarviointi. Lapsen lääke- tai sairaudenhoito ei ole riippuvainen varhaiskasvatuslain mukaisesta tuen tasosta, vaan hoitoa annetaan tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan.

141 Varhaiskasvatuslaki 15 b §

142 Varhaiskasvatuslaki 35 § ja 38 §

143 Varhaiskasvatuslaki 35 § 2 mom. ja 38 § 2 momentti

Tuen pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimintatapojen tulee olla lapsen edun ja tuen tarpeen mukaisia, ja niissä käytetään paikallista ja tapauskohtaista harkintaa. Esimerkiksi lapsen apuvälineiden käyttöä tai avustamista suunniteltaessa tulee ensisijaisesti järjestää nämä tukitoimet niin, että lapsi on osa vertaisryhmää ja mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa.

Pedagogiset tuen muodot

Ryhmän pedagogiikkaa arvioidaan ja kehitetään lasten tuen tarpeiden näkökulmasta. Lasten tarvitseman tuen toteutumisesta vastaa koko ryhmän henkilöstö. Veot osallistuvat ryhmissä pedagogisen tuen suunnitteluun ja arviointiin sekä sovitusti toteutukseen esimerkiksi samanaikaisopetuksena tai yhteisopetuksena lapsen ryhmän opettajan kanssa.

Rakenteelliset tuen muodot

Akaassa rakenteellisen tuen muotoina on käytössä lapsiryhmän rakenteen tarkastelu tai avustajaresurssin käyttö. Avustajaresurssi sijoitetaan lapsiryhmiin ryhmässä esiintyvän lasten tuen tarpeen perusteella. Henkilöstölle järjestetään tarvittaessa lapselle annettavaan tukeen liittyvää koulutusta. Lapsen tarvitessa hoidollisia tukitoimia, tehdään tiivistä yhteistyötä huoltajien ja lasta hoitavien asiantuntijoiden kanssa. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan henkilöstön riittävä osaaminen hoidollisten toimenpiteiden toteuttamisesta.

5.4. Lapsen tuen arviointi

Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla¹⁴⁴. Lapsen tuen tarvetta, sekä tuen riittävyyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen yhteydessä tai tuen tarpeen tai oppimisympäristön muuttuessa. Lapsen tuen tarpeen arvioinnin prosessi voi alkaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta. Myös huoltaja, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö voi tehdä aloitteen.

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen mielipide ja toivomukset huomioidaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta ja tarvittavien tuen muotojen toteuttamista¹⁴⁵.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin tarpeen mukaan. Sosiaali- ja terveysviranomaiset osallistuvat arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä, jos arviointi edellyttää myös muuta kuin varhaiskasvatushenkilöstön pedagogista asiantuntemusta tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen ratkaisujen perusteeksi.

¹⁴⁴ Varhaiskasvatuslaki 15 a ja d §

¹⁴⁵ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 20 §

Lapsen tuen arviointi

Pedagogisten tavoitteiden toteutumista dokumentoidaan, seurataan ja arvioidaan jatkuvasti yhdessä lasten, huoltajien ja henkilöstön kesken. Kun lapsi saa tehostettua tai erityistä tukea, varhaiskasvatuksen erityisopettaja on säännöllisesti mukana tukitoimien suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Veo osallistuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen. Tuen tarpeen muuttuessa tai lapsen siirtyessä toiseen päiväkotiin lapselle annettavasta tuesta tehdään uusi hallintopäätös.

Tehostettua ja erityistä tukea suunniteltaessa tai purkaessa, suunnitelma ja tukitoimet kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan varhaiskasvatuksen opettajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan yhteistyönä. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja kirjaa esityksen tuen tasosta ja käytössä olevista tukitoimista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lisäksi hän kirjaa huoltajien kanssa sovitun kuulemisen varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelun. Lapsen mielipide ja vahvuudet huomioidaan tukea suunniteltaessa ja ne kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Mahdollisia asiantuntijalausuntoja hyödynnetään lapsen tehostettua tai erityistä tukea arvioitaessa, suunniteltaessa ja toteuttaessa.

5.5. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso, tuen muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan¹⁴⁶. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Henkilöstön tehtävänä on tukea huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (luku 1.3).

Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa¹⁴⁷. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan ja tavoitteita muutetaan lapsen muuttunutta tuen tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Ennen tehostetun tai erityisen tuen aloittamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdollisten aiemmin toteutettujen tuen muotojen ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Arviointi sisältää perustelut siitä, millaisista tuen muodoista lapsi hyötyy ja mitkä parhaiten toteuttavat yksilöllisesti lapsen etua¹⁴⁸.

¹⁴⁶ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

¹⁴⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

¹⁴⁸ HE 148/2021 vp, s. 34

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä hallinnollista päätöstä annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista¹⁴⁹. Mikäli lapsen tuen tarvetta on arvioitu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa, tulee arviointi huomioida annettaessa tehostetun tai erityisen tuen hallinnollista päätöstä tai päätöstä tukipalveluista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti.

Kun lapsi saa varhaiskasvatuksessa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa kirjataan luvussa 1.3 kuvatus lisäksi seuraavat asiat lapsen tarpeen mukaan:

Pedagogiset tuen muodot

- varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärytmiin liittyvät ratkaisut
- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- tarvittavat erityispedagogiset menetelmät
- vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, esimerkiksi viittomien ja kuvien käyttö
- käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaa, esimerkiksi esteettömyyden huomiointi.

Rakenteelliset tuen muodot

- tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen
- henkilöstön mitoittamiseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö
- pien- tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio.

Hoidolliset tuen muodot

- perushoittoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät
- terveydenhoidolliset tarpeet, esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet.

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut.

Tuen vaikuttavuuden arviointi

- tuen tarpeen, riittävyyden ja toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi, arvioinnin perusteella tehtävät johtopäätökset ja toimenpiteet sekä arviointiajankohdat.

Lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdolliset sosiaali- ja terveyspalvelut, kuten lapsen saama kuntoutus, jos se on olennaista lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta¹⁵⁰.

149 Varhaiskasvatustilastilasto 15 e §

150 HE 148/2021 vp, s. 35

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana Akaan varhaiskasvatuksessa

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjatut tukitoimet ja niiden vaikuttavuuden arviointi muodostavat perustan tehostetun tai erityisen tuen suunnittelulle. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan esitetyn tuen pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset muodot sekä tavoitteet ryhmän henkilöstön toiminnalle. Lapsen yksilölliset tuen tarpeet huomioidaan ryhmän arjessa. Tukitoimia arvioidaan yhteistyössä huoltajien kanssa. Lapsen näkökulma huomioidaan lapsen iän ja kehitystason mukaisesti havainnoimalla ja/tai haastattelemalla lasta leikin keinoin. Tuen aikana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään tarpeen mukaan.

5.6. Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävä viipymättä hallintopäätös, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin¹⁵¹. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia. Ennen päätöksen tekemistä varhaiskasvatuksen järjestäjän on kuultava lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa¹⁵². Myös huoltaja voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle¹⁵³. Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta, ja päätös on toistaiseksi voimassa. Huoltaja voi tehdä päätöksestä oikaisuvaatimuksen¹⁵⁴. Päätökseen on liitettävä ohje oikaisuvaatimuksen tekemiseen. Päätös on aina perusteltava¹⁵⁵. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu¹⁵⁶.

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tuen muodoista
- varhaiskasvatuksen toimipaikasta
- tukipalveluista¹⁵⁷.

Jos lapsen tuesta ei tehdä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, silloin tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös. Päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tukipalvelut¹⁵⁸.

Varhaiskasvatuslain piiriin kuuluvassa yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen hallintopäätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen

151 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

152 Hallintolaki 34 §

153 HE 148/2021 vp, s. 35

154 Varhaiskasvatuslaki 62 §

155 Varhaiskasvatuslaki 62 §

156 HE 148/2021 vp, s. 36

157 HE 148/2021 vp, s. 34

158 Varhaiskasvatuslaki 15 c ja e §

toimipaikan sijaintikunta¹⁵⁹. Lapsen saadessa varhaiskasvatusta ostopalveluna hankitussa varhaiskasvatuksessa hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta. Myös palvelusetelin myöntänyt kunta tekee tukea koskevan hallintopäätöksen¹⁶⁰.

Lapsen varhaiskasvatusta voi järjestää useampi kuin yksi varhaiskasvatuksen järjestäjä. Mikäli lapsi osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen esimerkiksi vuoroasumistilanteessa, hallintopäätöksen tekevät erikseen molemmat kunnat. Tällöin varhaiskasvatuksen järjestäjillä on velvollisuus toimia tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa yhteistyössä lapsen edun mukaisesti. Kukin toimija tekee hallintopäätöksen itse.

Hallintopäätös tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on pantava täytäntöön heti. Päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Päätöksellä ei voida päättää lapsen sosiaali- ja terveyspalveluista, kuten lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineistä tai vammaispalvelulain mukaisista palveluista ja tukitoimista.

Lapsen tuen tarvetta, riittävyyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan (ks. luku 5.4). Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Kun lapselle esitetään tehostettua tai erityistä tukea, huoltajille järjestetään kuulemistilaisuus. Huoltajien kuulemiseen osallistuu varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja tarvittaessa muita lapsen monialaisen verkoston jäseniä. Kuuleminen kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Yleisen tuen tukipalvelupäätös voi muodostua varhaiskasvatuksen erityisopettajan antamasta konsultaatiosta ja opetuksesta, sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämistä tulkittamis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä. Yleisen tuen tukipalvelupäätösprosessi kulkee Akaassa samalla tavalla kuin tehostetun ja erityisen tuen hallintopäätösprosessi. Päätöksen tuesta tekee varhaiskasvatuspäällikkö. Kaikissa tuen tarpeen määrittämis- ja muutostilanteissa noudatetaan kuulemisprosessia.

5.7. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Paikallisesti tarkennetaan varhaiskasvatuksessa annettavan tuen järjestämisen käytännöt päiväkodissa ja perhepäivähoidossa.

Paikallisesti tarkennetaan

- lapsen tuen järjestämistä ohjaavat paikalliset periaatteet ja käytännöt
- lapsen tuen tarpeen arviointiin liittyvät käytännöt ja vastuut
- tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa: pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset tuen muodot

159 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

160 HE 148/2021 vp, s. 30

- tukipalveluiden järjestämiseen liittyvät paikalliset käytännöt
- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman täydentäminen tuen näkökulmasta luvun 5.5 mukaisesti, suunnitelman laatimiseen ja arviointiin liittyvät paikalliset vastuut ja käytännöt
- lasten ja huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön käytännöt tuen aikana
- monialainen yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- varhennetun oppivelvollisuuden tarpeen arviointi sekä siihen liittyvän yhteistyön rakenteet ja käytännöt
- toiminta siirtymävaiheissa varhaiskasvatuksen aikana ja siirryttäessä esiopetukseen
- tuen suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin kannalta välttämättömien tietojen siirtämiseen ja vaihtamiseen liittyvät käytännöt sekä niihin liittyvät yhteistyökäytännöt
- tehostetun ja erityisen tuen sekä tukipalveluiden hallintopäätösmenettelyt (huoltajan ja lapsen kuuleminen sekä päätöksen laatiminen, muuttaminen ja kumoaminen).

Yleinen tuki

- yleisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ja yleisen tuen järjestämisessä.

Tehostettu tuki

- tehostetun tuen käytännön järjestäminen
- toimintatavat lapsen tehostetun tuen aloittamisessa, toteuttamisessa ja päättämisessä
- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ja tehostetun tuen järjestämisessä.

Erityinen tuki

- erityisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kanssa sekä muu yhteistyö, eri toimijoiden vastuut ja työnjako
- yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa
- toimintatavat, kun erityinen tuki päätetään lopettaa ja tuki jatkuu tehostettuna tai yleisenä tukena.

Varhaiskasvatuslaissa säädetyt tuen muodot

- tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- huoltajalle ja lapselle tiedottamiseen ja huoltajan ja lapsen kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvät toimintatavat.

Paikallisesti määritellään tulkitsemis- ja avustamispalveluihin sekä apuvälineisiin liittyvät hallinnolliset käytänteet varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja tässä perusteasiakirjassa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatuspalvelua, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista.

6.1. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva paikallinen suunnittelu voi olla omaleimaista, mutta se ei voi olla ristiriidassa varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kanssa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkentaa sen lisäksi, mitä perusteasiakirjassa aiemmin määrätään,

- mitkä ovat vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen liittyvät varhaiskasvatuksen arvoperustaa, pedagogisia periaatteita ja ratkaisuja täydentävät näkökulmat
- miten nämä näkökulmat tulevat esille varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, työtavoissa ja pedagogisessa toiminnassa

Akaan kaupungin varhaiskasvatuksessa ei ole vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvia palveluita. Perhe voi halutessaan etsiä tämän vaihtoehdon jonkun muun kaupungin tai kunnan alueelta. Yksityistä palveluntuotantoa muussa kunnassa tai kaupungissa tuetaan yksityisen hoidon tuen avulla.

7. Arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuslain, varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja perusteita tarkentavan paikallisen suunnittelun toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹⁶¹. Arvioinnin kohteena ovat varhaiskasvatuslain toteutuminen sekä varhaiskasvatussuunnitelman

perusteissa määrätty periaatteet, sisällöt ja tavoitteet. Varhaiskasvatuksen henkilöstö osallistuu varhaiskasvatuksen arviointiin ja kehittämiseen. Varhaiskasvatuksen arvioinnin tulee olla suunnitelmallista, säännöllistä ja jatkuvaa. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää ja laadunhallintaa. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

Lapsen varhaiskasvatusta arvioitaessa lapsen mielipide ja toivomukset on selvitettävä ja otettava huomioon¹⁶² hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsille ja huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa varhaiskasvatuksen arviointiin ja heidän näkemyksensä otetaan huomioon varhaiskasvatuksen ja pedagogisen toiminnan kehittämisessä.

7.1. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on kehittää varhaiskasvatusta sekä edistää lasten kehityksen ja oppimisen edellytyksiä¹⁶³. Suunnitelmallisen varhaiskasvatuksen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisella ja paikallisella tasolla.

Kansallisen tason arviointien tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskeissa asioissa. Kansallisen tason arvioinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti¹⁶⁴. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatuksen suunnittelua ja sen toteutumista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä-, yksikkö-, toimipaikka- ja lapsiryhmätason arviointikonaisuudesta ja arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointitulokset tulee julkistaa. Järjestäjä- ja yksikkötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on toimipaikassa¹⁶⁵ järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö, oppimisympäristöt tai kielen kehityksen tukeminen. Lapsen tuen (luku 5) toteutuminen on keskeinen arvioinnin kohde. Arvioinnin ja kehittämisen jatkuvaan prosessiin kuuluu tärkeänä osana pedagoginen dokumentointi (luku 4.2).

161 Varhaiskasvatuslaki 24 §

162 Varhaiskasvatuslaki 20 §

163 Varhaiskasvatuslaki 24 §

164 Laki kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013) 1 §

165 Varhaiskasvatuslaki 20 §

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Arvioinnilla¹⁶⁶ edistetään lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin edellytyksiä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä tai uuden laatimista. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut pedagogisen toiminnan tavoitteet on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen tuen arviointi sisältyy lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tätä arviointitehtävää kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, kunkin luvun lopussa, ovat paikallisesti tarkennettavat asiat ohjaavat paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnin suunnittelua ja toteuttamista. Varhaiskasvatuksen järjestäjä kehittää varhaiskasvatuksen suunnittelua, toteuttamista ja arviointia sekä sitä kautta niiden laatua ja toimivuutta. Lisäksi paikalliset tarpeet ja kehittämistyön tulokset ohjaavat arviointia.

Toiminnan arviointi ja kehittäminen Akaan varhaiskasvatuksessa

Arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä. Akaassa varhaiskasvatuksen arviointia tehdään palvelun järjestäjän taholta Akaan varhaiskasvatussuunnitelman eli vasun sisällön, varhaiskasvatuksen prosessien, asetettujen tavoitteiden, toteutetun varhaiskasvatustoiminnan, sen vaikuttavuuden ja laadun näkökulmista. Akaan vasun sisältöä arvioidaan säännöllisesti ja sitä päivitetään tarvittaessa. Paikallinen vasu toimii pedagogiikan laadun viitekehyksenä eli toiminnan laatua arvioidaan paikallisen vasun toteutumisen kautta. Arviointi kohdistuu pääosin siihen, miten henkilöstö toimii varhaiskasvatuslain ja Akaan vasun mukaisesti.

Akaan kaupungin varhaiskasvatussyksiköiden tasolla arviointia tehdään pedagogisen toiminnan arviointina. Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen pedagogisen työn itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Akaan varhaiskasvatus käyttää arvioinnissa hyödyksi Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen digitaalista arviointijärjestelmää Valssia. Järjestelmän avulla voidaan vasuun kytkeytyviä varhaiskasvatuksen rakennetekijöitä, sekä varhaiskasvatuksen arjessa esiintyviä pedagogiikkaan liittyviä ydinprosesseja. Toiminnan arvioimisen myötä kehitetään yksilön ja koko työyhteisön pedagogista toimintaa ja ratkaisuja esimerkiksi määrittämällä yksiköiden ja koko varhaiskasvatuksen konkreettiset kehittämistoimenpiteet ja niiden seurannan aikataulu.

Yksilön tasolla arviointia tehdään lapsen vasun toteutumisen arviointina. Yksilöarviointiin osallistuvat lapsi, hänen huoltajansa, henkilöstö ja tarvittaessa muut lapsen hoitoon ja kuntoutukseen liittyvät asiantuntijat. Yksi keskeinen arviointikohde on lasten tukitarpeisiin vastaaminen, tukitoimien toteutuminen ja vaikuttavuus. Asiakkailla on mahdollisuus antaa palautetta haluamanaan aikana Akaan varhaiskasvatukseen ja vasuihin liittyen kaupungin nettisivujen kautta, ottamalla yhteyttä varhaiskasvatuksen esihenkilöihin ja suoraan lapsensa varhaiskasvatuspaikkaan. Vuosittain toteutettavan vasuun perustuvan asiakaskyselyn tulokset viedään Akaan kaupungin sivistyslautakunnan tietoon vuosittain ja keskeiset tulokset tiedotetaan varhaiskasvatuksen asiakkaille sekä henkilöstölle. Myös lapsille ja työntekijöille annetaan mahdollisuus vastata heille erikseen toteutettaviin kyselyihin. Kyselyistä saadut palautteet, ideat ja kehitysehdotukset otetaan huomioon toiminnan arvioinnissa ja kehittämisessä.

166 Varhaiskasvatuslaki 24 §

7.2. Paikallisesti tarkennettavat asiat

Paikallisesti tarkennetaan perusteissa kuvattuja varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin ja kehittämisen periaatteita ja käytäntöjä. Lisäksi tarkennetaan

- miten varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden määäämien tavoitteiden toteuttamista ja toteutumista arvioidaan paikallisesti
- miten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sekä tarkentavan paikallisen suunnittelun toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään systemaattisesti varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja eri arviointikokonaisuuden tasoilla
- miten varhaiskasvatuksen henkilöstö osallistuu varhaiskasvatuksen arviointiin ja kehittämiseen
- miten lasten mielipiteet selvitetään ja otetaan huomioon varhaiskasvatusta arvioitaessa
- miten huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin ja kehittämiseen
- miten lapsen tuen toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään systemaattisesti päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa
- miten lapsilta, huoltajilta ja muilta yhteistyötahoilta saatua palautetta kerätään ja hyödynnetään laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä
- miten arvioinnissa saatuja tietoja hyödynnetään varhaiskasvatuspalvelujen johtamisessa ja kehittämisessä
- miten arvioinnin keskeiset tulokset julkistetaan.